

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LITERATŪROS ISTORIJOS IR TEORIJOS KATEDRA

LORETA PLAUŠKAITĖ

Studijų programos *Literatūrologija* II kurso studentė

Žmogaus ydų pavidalai Ezopo, Jeano de La Fontaine`o, Ivano Krylovo pasakėčiose

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas
prof. dr. Vytautas Bikulčius

Šiauliai 2014

TURINYS

I. ĮVADAS.....	3
II. EZOPO KŪRYBOS YPATUMAI.....	8
1. Ezopo pasakėčios Biblijoje	8
2. Alegorija Ezopo pasakėčiose.....	15
III. JEANO DE LA FONTAINE`O ĮTAKA IVANO KRYLOVO KŪRYBAI.....	18
IV. I. KRYLOVO PASAKĖČIOS – KOMUNIKACINIAI PRANEŠIMAI.....	22
1. Pasakėčių ciklas apie 1812 m. karą.....	22
2. Trys pasakėčios apie netinkamus mokytojus.....	28
3. Pasakėčia apie dekabristų sukilimą.....	33
V. IŠVADOS.....	34
VI. SANTRAUKA.....	37
VII. SUMMARY.....	39
VIII. LITERATŪRA.....	41
IX. ANOTACIJA.....	43
X. ANNOTATION.....	44

I. ĮVADAS

Darbo naujumas ir aktualumas. Pasakėčios žanras kilo iš alegorinio pasakojimo apie gyvūnus, augalus, daiktus, žmones. Nuo paprastos pasakos pasakėčią padeda atskirti alegorija, nes ji sukuria antrą, slaptą pasakojimą. Raktas į alegoriją yra simbolis, per kurį mes turime pritaikyti mitą. Knygos „Lietuvių tautosakos kūrinų prasmės“ autorė Bronislava Kerbelytė teigia, kad „Mito teorijas vienija nuomonė, kad tai fantastiniai kūriniai, kurie senovėje buvo laikomi tiesa. Vieni autoriai svarbiausiu požymiu laiko mitų paskirtį aiškinti tikrovės daiktų ir reiškinių kilmę (Тэйлор 1939: 241), kiti akcentuoja personažų ypatingumą: tai „pasakojimas apie dievybes ir dieviškas būtybes, kurių tikrumu žmonės tiki“ (Пропп 1986: 27) arba pabrėžia mitų ryšius su religija ir ritualais (Токарев, Мелетинский 1987: 13–14), (18, p. 137–138). Iš mito siužeto sužinome, kokių savybių turi alegoriniai personažai. Šis ydų atskleidimo būdas bus taikomas analizuojant Ezopo (apie 600 m. pr. Kr.), Jeano de La Fontaine`o (1621–1695) ir Ivano Krylovo (1769–1844) pasakėčias. Mito reikšmę alegorijai Paulis Ricoeuras apibūdina taip: „...būties pamato, prasmės ieškojimas – tai ne pasakų sekimas; vadinasi, mitus reikėtų laikyti alegorijomis, kitaip tariant, netiesiogine kalba, kur autentiškos faktinės ir moralinės tiesos užmaskuotos; užčiuopti jas po mito skraiste – tas pat, kas vienu mostu paversti niekais tą skraistę, kiaurai ją pervėrus; juk taip ir padarė stoikai, įkvėpti Platono“ (16, p. 216–217). Šiame darbe mes alegorijos skraistę bandysime atidengti, pritaikysime mitą alegorijai.

Pasakėčios pradininku yra laikomas Ezopas (gr. *Aisopos*), tikslių žinių apie jo gimimo vietą nėra išlikę. Legenda byloja, kad Ezopas, pasipiktinęs delfiečių godumu, nedavė jiems siųstų dovanų nuo karaliaus Ksanto, todėl jie kerštaudami apkaltino jį vagyste ir gyvą užmėtė akmenimis, o po to negyvą numetė nuo uolos. Delfiečius apniko maras, badas ir visokios kitokios nelaimės dėl nekaltai nužudyto Ezopo.

Kurdami pasakas Ezopo siužetus naudojo Andersenai (Hans Christian Andersen, 1805–1875), Broliai Grimai (Jacob Grimm, 1785–1863; Vilhelm Grimm, 1786–1859), o pati pirmoji Lietuvoje grožinės literatūros knyga buvo 1706 m. išverstos ir išspausdintos Jono Šulco „Ezopo pasakėčios“. Mat po Martyno Mažvydo „Katekizmo“ visos Lietuvoje spausdintos knygos buvo religinio turinio.

Knygos pratarmėje Jonas Šulcas rašo, kodėl pasirinko versti pasakėčias: „Jeigu tokią pasakėčią perskaitys tas, kuris širdyje jaučiasi esąs nusikaltęs, tučtuojau bus sugėdintas. Juk jis turės suprasti, kad nusižengė visokiai žmogiškai išminčiai, padorumui, papročiams ir mandagumui, tapo panašus į bjaurų, šlykštų ir žiaurų gyvulį, todėl jis turės pagaliau susiprotėti ir suvokti, kad jokiam garbingam žmogui nedera toks gyvuliškas ir grubus elgesys; jis gailės dėl savo nuodėmių, išpažins [jas] mielajam Dievui, mels atleidimo ir pradės gyvenime taisyti ir t. t.

Toks yra, mano manymu, tikrasis pasakėčių tikslas” (6, 71–73). Viešas ydų publikavimas buvo pati geriausia ano meto kunigų mokykla visuomenei. Kartu reikia pažymėti, kad XVIII a. pradžioje tik dvaruose žmonės turėjo galimybę įsigyti ir skaityti knygas, nes jos buvo brangios. Vadinas, apie savo ydas turėjo diskutuoti bajorai.

Tai įrodo, kad pasakėčia Lietuvos literatūros istorijoje užima gana svarbią vietą, nes ji yra pirmoji į lietuvių kalbą išversta grožinės literatūros knyga, ypatinga todėl, kad turėjo labai svarbų didaktinį poveikį skaitytojui, jį įvertino ir gerai suprato ano meto dvasininkai. Gerokai vėliau iš rusų kalbos Ivano Krylovo pasakėčias išvertė Vincas Mykolaitis-Putinas, Eugenijus Matuzevičius, Vytautas Rudokas, Kostas Kubilinskas, Kazys Binkis, Vincas Kudirka, Petras Arminas-Trupinėlis (5, p. 9–79). Pasakėčių knygas mūsų bibliotekose galime rasti „vaikų skyriuje”, dažnai jų paskutiniame lape rašoma: „Jaunesniajam mokykliniam amžiui”, tačiau netgi suaugęs žmogus be atitinkamų filologinių žinių nelabai gali suprasti alegorinių personažų sukurtos prasmės pasakėčioje. Kyla klausimas: ar tikrai ji tik vaikams skirta? Tai greičiau labai senas suaugusiųjų komunikacinis žaidimas, padėtas į lentyną „vaikų literatūra” – šis komunikacinis aspektas mūsų darbe bus analizuojamas I. Krylovo pasakėčiose.

Pasakėčių vertėjų buvo apstu, tačiau Lietuvoje yra mažai mokslininkų, kurie būtų plačiau analizavę Ezopo, Jeano de La Fontaine`o ir Ivano Krylovo pasakėčių panašumus bei skirtumus – atlikę komparatyvistinę analizę.

Prancūzų poetas, pasakėtininkas J. de La Fontaine`as perkūrė ir sueiliavo Ezopo pasakėčias ir skyrė jas Liudviko XIV, Karaliaus Saulės sūnui – Didžiajam Dofinui. 1668 m. pasakėčios buvo išspausdintos. La Fontaine`as buvo savotiškas maištininkas ir teisybės ieškotojas, teisuolis. Jis taip karštai savo odėmis gynė Prancūzijos finansų ministrą Nikola Fukė (Nikolas Fouquet), kad buvo išvytas iš Paryžiaus, „Elegijoje apie nimfas“ (1662) jis prašo Liudviką XIV būti gailėstingą. Gailėstingumo idealu buvo pamokslas „Odė Fukė gynybai“ (1663), skirtas jaunajam karaliui. Tokio kilniaširdiškumo rezultatas buvo pagarba La Fontaine`ui bei jo populiarumas, bet pastoviai blogi santykiai su karaliumi. La Fontaine`as buvo netgi išvytas iš Paryžiaus į Limožą, bet 1664 m. jis vėl jau buvo sostinėje“ (28). Šiuos tris pasakėtininkus jungia bendras charakterio bruožas – jie buvo savotiški maištininkai, teisybės ieškotojai. I. Krylovas buvo užsitraukęs Rusijos imperatoriaus žmonos nemalonę, todėl padedamas kunigaikščio Golycino bėgo iš Rusijos į Latvijos sostinę Rygą 1801 m. I. Krylovas kurti pasakėčias pradėjo būdamas maždaug trisdešimties metų kaip ir La Fontaine`as. Manoma, kad rusų pasakėtininkas pirmąsias pasakėčias parašė 1788 m. („Gėdingas žaidėjas“ – „Стыдливый Игрок“; „Lošikų likimas“ – „Судьба игроков“; „Povas ir lakštingala“ – „Павлин и соловей“; „Nepatenkintas svečiais Poetas“ – „Недовольный гостями Стихотворец“), tačiau šios pasakėčios niekur nebuvo publikuotos. Kai 1805 m. I. Krylovas iš prancūzų kalbos išvertė Ezopo siužetu parašytą La

Fontaine`o pasakėčią „Ažuolas ir Nendré“, I. Dmitrijevas jam pasakė: „Tai tikroji jūsų prigimtis, galų gale, jūs ją radote“ (30, p. 85). Pačiais brandžiausiais kūriniais yra laikomos pasakėčios, parašytos karo metu, apie karą su Napoleonu 1812 metais.

Nikolajus Stepanovas apie I. Krylovo kaip dramaturgo, žurnalisto, poeto kūrybą, biografiją yra labai plačiai rašęs, o kaip apie pasakėtininką, atrodo, išsakė viską: išanalizavo žanro tradiciją, folkloro elementus, personažus, pasakojimo stilių, kalbą, eiliavimą, suskirstė pasakėčias į buitines, socialines ir t. t. (32, 33, 34).

Tačiau niekas negretino I. Krylovo, Ezopo ir J. de La Fontaine`o kūrybos panašumų ir skirtumų – trūksta literatūros lietuvių kalba. Lyginant trijų pasakėtininkų pasakėčiose vaizduojamus ydų pavidalus iškyla šie klausimai: kuo jie panašūs ir kuo skiriasi? Kokie konkretūs alegoriniai personažai iš antikinio pasaulio pastebimi Krylovo kūryboje? Kokią prasmę jie sukuria Krylovo pasakėčiose? Kokie Ezopo išminties klodai atsivėrė Krylovo kūryboje? Kokius stiliaus ypatumus perėmė, o kokius atmetė Krylovas iš Ezopo ir La Fontaine`o? Kuris pasakėtininkas daugiau padarė įtakos Krylovo kūrybai? Mes šiame darbe aptarsime minėtus klausimus.

Darbo objektas. Šio darbo objektas – Ezopo pasakėčios: „Alyvmedis ir Nendré“, „Alyvmedis ir Figmedis“, „Puodai“, „Vilkas ir Ėriukas“, „Gaidys ir Perlai“, „Gaidys randa baltų brangių akmenėlių vieną“; Jeano de La Fontaine`o pasakėčios: „Ažuolas ir Nendré“, „Vilkas ir Ėriukas“ ir Ivano Krylovo pasakėčios: „Ažuolas ir Nendré“, „Vilkas ir Ėriukas“, „Du Puodai“, „Gaidys ir Perlai“; Krylovo pasakėčių ciklas apie Didįjį Tėvynės karą, vykusį 1812 m.: „Katinas ir Virėjas“ – Кот и Повар“ (1812), „Vilkstinė“ – „Обоз“ (1812), „Varna ir Višta“ – „Ворона и Курица“ (1812), „Vilkas šunidėje“ – „Волк на Псарне“ (1812), „Lydeka ir Katinas“ – „Щука и Кот“ (1812) ir trys pasakėčios tuo pačiu pavadinimu „Valstietis ir Gyvatė“ – „Крестьянин и Змея“ (1813–1818), „Berniukas ir Gyvatė“ – „Мальчик и Змея“ ir „Gyvatė“ – „Змея“.

Darbo tikslas – išanalizuoti Ezopo, La Fontaine`o ir I. Krylovo pasakėčias, palyginti vaizduojamus ydų pavidalus.

Darbo problema. Besigilinant į alegorinę prasmę Ezopo pasakėčiose, iškilo daug keblumų, nes visose pasakėčiose, išverstose į lietuvių kalbą, yra pakitę personažai, pvz.: pasakėčia „Alyvmedis ir Nendré“, o kitų vertėjų išversta panaši pasakėčia „Alyvmedis ir Figmedis“. Iškilo klausimas, kurios prasmė teisingesnė? Mūsų darbe nagrinėjamas šis vertimo tyrinėjimo aspektas.

Darbo uždaviniai: 1) pateikti komparatyvistikos teorines apibrėžtis; 2) atskleisti alegorijos reikšmę Ezopo pasakėčiose, nes ji atskleidžia ydos pavidalą; 3) parodyti esminius ydų vaizdavimo panašumus ir skirtumus Ezopo, La Fontaine`o, I. Krylovo pasakėčiose; 4) Atskleisti I. Krylovo pasakėčių komunikacinę reikšmę.

Tyrimo metodika. Darbe remiamasi komparatyvistikos pagrindais, nes lyginamoji analizė padeda parodyti Ezopo, La Fontaine`o bei I. Krylovo esminius kūrybos panašumus ir skirtumus. „Komparatyvistikos“ terminas yra kilęs iš lotyniško žodžio *comparativus*, kuris išvertus į lietuvių kalbą reiškia „lyginamasis“, o žodis *komparatyvizmas* yra apibūdinamas kaip „literatūrologijos metodas ir šaka – lyginamasis istorinis įvairių tautų literatūrų panašumų, sąveikų, įtakų tyrimas“ (22, p. 427). Pasak Nijolės Vaičiulėnaitės-Kašelionienės, „Speciali metodika taikoma tikrai tekstams grupuoti, jų lyginamosios analizės strategijai; visa kita – bendrosios literatūros sritis, tad metodikas galima rinktis pačias įvairiausias. Kiekvienu atveju turi rūpėti naujausi tarptautiniai laimėjimai poetikos srityje“ (23, p. 43). Tad mes remsimės bendrosios literatūros žiniomis, nes darbe bus analizuojami skirtingose erose kūrę pasakėtininkai. Mums labai svarbu susipažinti ne tik su autorių kūryba, bet ir su jų biografija, nes būtent ji nulemia autoriaus kūrybos bruožus. Kokiame laike gyveno autorius? Kokia kultūra ar religija turėjo įtakos pasakėtininko kūrybai? Todėl privalu ieškoti sąsajų tarp jų kūrybos ir biografijos peripetijų, nes, kaip teigia N. Vaičiulėnaitė-Kašelionienė, „Bene pirmoji modernų atskirybės ir bendrybės santykį ėmė kvestionuoti Germaine de Stael savo veikale „Apie literatūrą“ (De la littérature, 1800). Ji pažymėjo, kad kiekviena tautinė grupė turi tik jai būdingą literatūrą, atspindinčią kolektyvinį temperamentą, ir rašytojo pareiga yra likti ištikimam savo tautiniam tipui; tačiau kritiko užduotis, priešingai, – išskirti tuos tipus iš bendro daugiatautės literatūros konteksto, nurodyti jų evoliuciją, skolinius, abipusę įtaką, srovių ar judėjimų panašumą. Tad nuo šiol dera literatūrą apmąstyti kaip visumą, kurios sudėtinės dalys – nebe atskiros tautinės kultūros, bet estetinės revoliucijos“ (23, p. 11). Mūsų analizuojami pasakėtininkai ne tik išliko ištikimi savitam ir nepakartojamam tautiniam tipui, bet jį labai vaizdžiai atskleidė savo kūryboje. Savo darbe naudosime kompleksinį lyginamąjį tyrinėjimą, nes skirtingose erose kūrusių pasakėtininkų pasakėčios yra labai skirtingos – jų negalima įrėminti į vienus rėmelius, apibrėžti griežtomis linijomis, nes, pvz., I. Krylovo pasakėčiose antikinė, biblinė, slavų simbolika formavosi savarankiškai, ji priklausė nuo vidinių raidos faktorių – tuo metu vyko karas su Napoleonu (1812 m.), dekabristų sukilimas ir t. t. O Ezopo kūrybą nelabai galima suvokti be genetinio (kontaktinio) ryšio – kas veikė pasakėtininką? Kokia kultūra? Religija? Mes jo pasakėčioms tyrinėti pasirinkome genetinį, vidinį kontaktinį ryšį, nes jis atsispindi pasakėčių meniniuose vaizduose – alegorijose. Ezopas viso pasaulio žmonėms paliko savo „Ezopo kalbą“, šią alegorinę kalbą perprato ir išmoko La Fontaine`as ir I. Krylovas. Rusų pasakėtininkas naudojo savo pasakėčiose antikinę, slavų, biblinę simboliką norėdamas parodyti istorinių veikėjų: Rusijos caro Aleksandro I, admiralo Čičagovo, imperatoriaus Napoleono Bonaparto ydas. Krylovo pasakėčios buvo ne šiaip sau pasakėčios, jos buvo istoriniai pranešimai, realiai, dokumentiškai nusakantys tikrąją padėtį šalyje: karas su Napoleonu,

pasilikusių po karo Napoleono armijos karių prašymasis į namus pas vietinius rusus, dekabristų sukilimas ir t. t., mes šį aspektą plačiau nagrinėsime.

Jeanas Bessiere`as teigia, kad: „literatūrą sunku apibūdinti, o literatūros teorija daugialypė, rodo, jog literatūra ir jos veikla laikoma savotiška reikšminga paslaptimi. Jos paslaptį ypač suprantame tada, kai ryžtamės literatūrą vertinti tik racionaliai, literatūros objektą ištirpindami kritikos atsiliepimų paradigmoje; literatūros objektas tada mums atrodo lyg neišaiškinamas raiškos būdas. Sąvoka „reikšminga“ reiškia, kad literatūroje nėra savaiminės paslapties ir kad tai, kas joje neišsprendžiama, ir yra reikšminga, nes tas neišsprendžiamumas susijęs – pakanka priminti ribojimo ir ribų ištrinimo žaidimą, vykstantį bendroje erdvėje – su įvairiomis mentalinėmis individo reprezentacijomis, dar daugiau – jis atskleidžia šias reprezentacijas kaip aiškias ir kartu nesuprantamas, atskleidžia kitų reprezentacijų, kitų žinių pagrįstumą arba nepagrįstumą“ (13, p. 378). Literatūroje paslaptį kuria kūrinio autorius, tačiau Ezopo atveju tai labai sunku pasakyti, nes jis yra pakitęs – įvairūs vertėjai jo pasakėčias perkūrė savo nuožiūra, neatsižvelgdami į autoriaus paslėptą paslaptį alegorijose. Kada alegorija pakeičiama metafora, pasakėčia praranda savo vertę, ji tampa panaši į paprastą pasaką. Tai tik viena blogybė, kita blogybė – pakinta pasakėčios prasmė, jos logiškumas, mes šį aspektą analizuosime.

J. Bessiere`as apie literatūros indentifikavimo sąvoką yra pasakęs: „Literatūrą riboti reiškia ją sprauti į rėmus; jos neriboti – parodyti, kaip ji tuos rėmus peržengia. Ją riboti – pripažinti istorinę jos specifiką; neriboti – duoti galimybę, kad ji būtų pripažinta literatūrine kitu istorijos tarpsniu. Ją riboti – taikyti literatūros sąvoką visiems išvardytiems kūriniams; neriboti – teigti, kad literatūros sąvoka yra kintanti. Ją riboti – naudoti tipologinį skirstymą; neriboti – parodyti šios tipologijos paradoksalumą“ (13, p. 368). Mes savo darbe tipologiškai apribojome pasakėčių personažus – suskirstėme juos į soliarinius ir chtoninius Ezopo ir Krylovo pasakėčiose, tačiau dėl ribotos darbo apimties ne visose pasakėčiose.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, teorinė ir tiriamoji dalys, išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašas ir anotacija. Įvade įvardijami pagrindiniai darbo aspektai: naujumas ir aktualumas, objektas, tikslas, uždaviniai, apibūdinama metodika. Teorinėje dalyje pažymimos pagrindinės sąvokos ir jų reikšmės, padedančios atskleisti ydų pavidalų vaizdavimo formas, pasakėčios evoliuciją, skolinius. Tiriamojoje dalyje analizuojami Ezopo pasakėčiose vaizduojamų ydų pavidalai, kūrybos ypatumai, nes be jų negalima palyginti La Fontaine`o ir Krylovo kūrybos – ką pasiskolino ir ką pritaikė savo kūryboje minėti pasakėtininkai. Išvadose pateikiami tyrimo rezultatai. Darbas baigiamas santraukomis lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašu ir anotacija.

II. EZOPO KŪRYBOS YPATUMAI

1. Ezopo pasakėčios Biblijoje

„Veikalo indentifikavimas autorystės, chronologijos ir kilmės vietos požiūriu vadinamas atribucija [lot. *attributio* – priskyrimas, nustatymas]. Nors svarbiausias tekstologo tikslas yra susieti minėtas konkretybes būtent su veikalu, neretai kalbama ir apie šaltinio atribuciją. Mat ištyrus rankraščio atsiradimo aplinkybes, ypač sužinojus, kas jį užrašė, dažnųsyk priartėjama prie tekstą diktavusio ar nusirašyti davusio asmens. Net ir tolimų autografo nuorašų atribucija kartais daug pasako apie teksto istoriją, kurios ištakose, išskyrus tam tikras išimtis, glūdi autorius“ (11, p. 205). Biblijoje, Siracido Knygoje (ST) aptikome Ezopo pasakėčių fragmentus. Knygos autorius rašo, kad: „Trisdešimt aštuntais karaliaus Evergeto viešpatavimo metais atvykęs į Egiptą čia užtikau raštus, iš kurių galima daug ko pasimokyti. Todėl laikiau pareiga skirti šiek tiek kruopštumo ir triūso šiai knygai išversti. Nuo to laiko naudojausi savo įgūdžiais dieną ir naktį, stengdamasis atlikti darbą ir parengti knygą svetur gyvenantiems, kurie nori įgyti išminties ir yra pasiryžę gyventi pagal Įstatymą“ (2, p. 1115). Šis faktas patvirtina, jog Ezopo išmintis buvo užrašyta, tik vertėjas, kuris rado raštus, truputėlį ją pakeitė – daugiau paaiškino ydas (jos traktuojamos kaip nuodėmės), autoriaus vaikaitis išvertė knygą 130 m. pr. Kr. – praėjus maždaug 300 m. po Ezopo mirties. „Rašytojas gali ir sąmoningai oficialiai atsisakyti savo veikalų ar prisiimti svetimus. Autorystės neigimas dažniausiai grindžiamas politiniais (saugomasi persekiojimų), moraliniais ir socialinio statuso (vengiama šeimyninių priekaištų, luominių ir tarnybinių varžymų) ar literatūriniais (mistifikuojama, atsižadama ankstesnio laiko kūrybos) motyvais. Svetimų veikalų prisiskyrimą paprastai lemia viena iš dviejų moraliniu požiūriu alternatyvių priežasčių – grėsmingos politinės atsakomybės prisiėmimas už kitą arba garbėtroška ir godumas“ (11, p. 214). Mūsų atveju būtų ne autorystės neigimas, bet jos pasisavinimas.

Yra prielaida teigti, jog Ezopas buvo žydų kilmės ir buvo žydas vergas, nes Ezopo pasakėčiose yra griežta soliarinių (lot. *solaris* – saulės) ir chtoninių (gr. *chthonios* – žemiškas) gyvūnų veikėjų opozicija – niekada nelaimi chtoninis gyvūnas prieš soliarinį, pvz., Liūtas – soliarinis, o Uodas – chtoninis pasakėčioje „Uodas ir Liūtas“. Šis suskirstymas yra kilęs iš žydų religijos (Biblijoje – „Išėjimo knygoje“ (ST)) Mozei Dievas nurodė, kuris gyvūnas yra švarus (šventas), o kuris ne. Tai atsispindi Ezopo kūryboje – jis mąsto hebrajiškai – pagal Dievo Mozei nurodytą Įstatymą. Siracido Knygos rengėjas pažymi, kad knygą rado Egipte, daugelyje mokslinių šaltinių Ezopas yra vadinamas kaip „Frygietis vergas“ (10, p. 140-141), šis teiginys

skamba kaip įrodymas, nes tuo metu Frygija (lot. *Phrygia*) priklausė Mažajai Azijai kaip ir daugelis kitų valstybių, pvz., Persija (Persijos laikotarpis buvo nuo 550 m. pr. Kr. ir tęsėsi iki Aleksandro Didžiojo užkariavimo 350 m. pr. Kr. (2, p. 323). Tai reiškia, jeigu Ezopas buvo vadinamas „frygiečiu vergu“, jis buvo žydų kilmės.

Biblijoje, Esteros Knygoje, rašoma apie Kserksą I (lot. *Xerxes*), kad jis, būdamas Persijos karaliumi, susituokė su žydų kilmės mergina Estera – ji buvo hebrajė tremtinė (486–464 m. pr. Kr.) (2, p. 586). Tai reiškia, kad yra kalbama apie tą patį asmenį Ksantą (Kserksą) pas kurį buvo vergu Ezopas. Netgi yra legenda, kad Ezopas buvo įsimylėjęs savo karaliaus žmoną (tarp vergų ir karalių tokia artima bičiulystė niekad nebuvo galima, galima spėti, kad tai jo tautietės Esteros įtaka lėmė šią bičiulystę). Šią istoriją patvirtina pasakėčia „Gaidys ir Perlas“ – jos siužete pasakojama, kad „Gaidžiui“ nelabai patinka vertingas „Perlas“, nes jis negali juo pasinaudoti; geriau jam tiktų paprastas grūdelis – alegorinis „Perlas“, Afroditės simbolis, jis simbolizuoja jaunystę, grožį, meilę – galima spėti, jog karaliaus Kserkso žmona Estera ir buvo tas „Perlas“. Netgi galima numanyti, jog Kserksas tyčia išsiuntė Ezopą į Delfus, kad jį pražudytų, todėl jį tyčia apkaltino vagyste ir užmėtė akmenimis visiškai nekaltą. Tuo metu likę Persijoje žydai buvo vergai, tik Esteros dėka jie buvo išgelbėti nuo išnaikinimo. Todėl iki šių dienų žydai švenčia šventę Purim jos garbei ir vardui atminti.

Biblijoje yra dvi Esteros (ST) knygos, viena hebrajiškoji, kita graikiškoji, jos yra faktiškai analogiškos, tik graikiškoji turi šešis papildomus skyrius.

Kserkso I valdymo laikais Frygija priklausė Persijos imperijai ir tik 334–332 m. pr. Kr. Aleksandras Didysis (Makedonietis) užkariavo Mažąją Aziją – Siriją, Egiptą, Frygiją ir dar daugelį kitų valstybių – ši data yra siejama ir su skulptoriumi Lisipu, nes jis buvo asmeninis Aleksandro Didžiojo skulptorius, sukūręs septynių išminčių skulptūras, tarp jų buvo ir Ezopo skulptūra. Aleksandras Didysis (Makedonietis) visur plėtojo Graikijos kultūrą ir meną, netgi užkariautuose miestuose sklido helenizmo kultūra, jis buvo įkūręs apie 20 miestų. Apie Ezopo kilmę, gyvenamąją vietą yra rašoma: „Lisipo jo sukurta statula stovėjo Atėnuose šalia Septynių išminčių grupės“ (17, p. 112), „VIII–VI a. pr. Kr., audringais aristokratų ir demokratų kovų laikais, pasakėčia skleidė idėjas, kurių nebuvo galima pasakyti tiesiai. Graikai pasakojo, kad tuomet ir gyvenęs Ezopas“ (12, p. 372). Tai keli maži teiginiai liudijantys apie Ezopo gyvenimą.

Patys svarbiausi yra dokumentiniai liudijimai: „Ypač iš to laikotarpio, kaip ir rūpimasis veikalas. Ilgesnė teksto ištrauka ar net trumpa citata, temos motyvo, veikėjo vardo paminėjimas, ką jau kalbėti apie tokiuose dokumentuose aptinkamą veikalo pavadinimą bei tiesioginį apibūdinimą, dažnukart leidžia tekstologui pagrįsti autorystės spėjimus“ (11, p. 215). Mes kaip dokumentinį liudijimą turime Bibliją, Siracido Knygą, nes joje yra trumpų Ezopo pasakėčių fragmentų, kurie liudija tapatumą.

„Kalbinė analizė orientuojasi į sistemiską – nuosekliai pasikartojančią – teksto ypatybę, todėl spėjimai, grindžiami vos vieno ar kelių, kad ir išskirtinių, žodžių, frazių sutapimu, priskirtini stilistinės analizės sričiai“ (11, p. 219). Mes radome išskirtines frazes, kurios nenuginčijamai įrodo frazių sutapimą. Pvz.: Biblijoje, Siracido Knygos skyriuje „Turtuoliai ir vargšai“ yra atitikmenys Ezopo pasakėčiai „Puodai“: „13 / 2 Kam gi imtis naštos, kuri tau per sunki? / Kam gi bendrauti su žmogumi, / kuris galingesnis ir turtingesnis už tave? / Kaipgi gali molio puodas bendrauti su geležies katilu? / Kai jiedu vienas į kitą atsitrengs, puodas suduš. / Turtuolis pasielgia nedorai ir giriasi, / vargšas patiria skriaudą ir turi atsiprašyti. / Kol tu turtuoliui naudingas, jis tave išnaudos, / bet kai būsi pervargęs, jis tave pamirš.“ (2, p. 1126). Palyginkime su Ezopo pasakėčios „Puodai“ siužetu: „Upės srovė nešė molinį ir varinį puodą. Molinis ir sako variniam: – Nerk tolyn nuo manęs, nesiartink: jeigu tik prie manęs prisiliesi, sudušiu, net ir nenoromis tavęs prisilietęs. Vargšui nesaugu gyventi kaimynystėje su valdovu grobiku“ (4, p. 145). Alegorinis „Varinis Puodas“ priklauso soliarinių daiktų grupei, nes yra raudonos spalvos ir nerūdija (priklauso tauriesiems metalams), o „Molinis Puodas“ – chtoninių daiktų grupei. Šioje pasakėčioje yra ydinga draugystė tarp vargšo ir turtuolio, tiksliau, tarp kilmingo žmogaus ir vergo. Biblijoje, Siracido Knygoje, žmogaus ydų pavidalai yra išskelti į paviršių: „Turtuolis pasielgia nedorai ir giriasi, / vargšas patiria skriaudą ir turi atsiprašyti“ (2, p. 1126). Siracido Knygos autorius yra užsiminęs, kad ją perdarė, parašė paaiškinimus.

Pasakėčios „Alyvmedis ir Nendrė“ skyriuje „Apie valdovus“ labai išryškinama yda puikybės: „Žmogaus puikybės pradžia – nusisukimas nuo Viešpaties / ir širdies nugrėžimas nuo savo Kūrėjo. / Juk puikybės jūra yra nuodėmė; / kas jos laikosi, tas skleidžia bjaurias ydas. / Todėl Viešpats siunčia jiems negirdėtas nelaimes / ir visiškai sunaikina juos. / Viešpats sugriauna valdovų sostus / ir vietoj jų į sostą sodina nusižeminusius. / Viešpats išrauna tautas iš šaknų / ir vietoj jų pasodina kukliuosius. / Viešpats paverčia tyrais tautų žemę / ir sunaikina jas iš pačių pamatų. / Kai kurias sunaikinti jis perkelia kitur; / jis išdildo jų atminimą žemėje. / Mirtingųjų puikybė nebuvo sukurta, / nė nuožmus pyktis tų, kurie gimsta iš moterų“ (2, p. 1123). O štai Ezopo pasakėčios „Nendrė ir Alyvmedis“ siužetas: „Nendrė susiginčijo su Alyvmedžiu, katras patvaresnis, tvirtesnis ir stangresnis. Alyvmedis prikaišiojo nendrei, kad ji esanti silpnutė, visų vėjų papučiamą. Nendrė tylėjo ir nė žodžio neatsakė. Neilgai trukus papūtė smarkus vėjas: nendrė, vėjo lankstoma ir linguojama, nepalūžo, o alyvmedis, prieš vėjus spyriodamasis, buvo iš šaknų išverstas. Pasakėčia rodo, kad tas, kuris nusileidžia aplinkybėms ir jėgai, daugiau laimi už besigrumiančius su didžiūnais“ (1, p. 367). Pagal soliarinių ir chtoninių augalų, gyvūnų klasifikaciją ir kūrinio logiką negali šioje pasakėčioje laimėti ginčo nendrė, nes ji priklauso chtoninių augalų grupei. Šį faktą puikiai įrodo tokiu pačiu turiniu, kita tokia pati pasakėčia,

versta kitų autorių, „Alyvmedis ir Figmedis“ (3, p. 6), – figmedis yra šventas medis ir priskiriamas soliarinių augalų grupei.

Jos siužetas toks: „Alyvmedis juokėsi iš Figmedžio, kad šis tam tikru metų laiku netenkąs savo lapų. – Tu, – sakė Alyvmedis, – kas ruduo netenki savo lapų ir žaliuoji tiktai nuo pavasario. Aš gi, kaip matai, žaliuoju ir žydžiu per ištikus metus! Netrukus po to labai daug prisnigo. Sniegas taip apgulė alyvmedžio lapus, kad jis, sunkumo slegiamas, nulūžo. Tuo tarpu nuogoms Figmedžio šakoms sniegas nė kiek nepakenkė. Alyvmedis dabar pasigailėjo per anksti gyrėsis“ (3, p. 6). Atrodytų, nieko tokio – tik maža smulkmena: „Alyvmedis“ ir „Figmedis“, tačiau skiriasi alegorinė reikšmė, Figmedis priklauso soliarinių augalų kategorijai, jis laikomas šventu medžiu. Alyvmedis irgi soliarinių augalų kategorijai priklauso, tai reiškia, kad šioje pasakėčioje ginčijasi dviejų valstybių karaliai: „Alyvmedis“, – simbolizuojantis Atėnų miestą ir drauge giminingą jam Troją, o „Figmedis“ simbolizuoja Izraelio tautą. Daugelyje vertimų aptinkama „Nendré“ pakeičia pasakėčios prasmę, nes ji negali simbolizuoti šventos Izraelio tautos kaip figmedis, nes yra chtoniška. Ydos pavidalas pasakėčioje nepakito, nes puikusias „Alyvmedis“ nulūžo (gavo atpildą), o „Figmedis“ išliko sveikas. Tad matome, visose trijose pasakėčiose yda – puikybė išliko nepakitusi, pakito personažai (vertėjas pakeitė Ezopo pasakėčios personažą „Figmedį“ į jo šaliai būdingą augalą „Nendrę“, visiškai neatsižvelgdamas, kokią prasmę sukūrė alegorinis „Figmedis“, „Nendré“ yra chtoninis augalas, paprasta metafora, parinkta dualistiniam kontrastui sukelti).

Pasakėčios „Liūtas ir Asilas“ fragmentas su pamokymu yra Siracido Knygos skyriuje „Turtuoliai ir vargšai“: „Laukiniai asilai dykumoje – liūto grobis; / panašiai vargšai – ganykla turtulingiesiems. / Išdidus žmogus bjaurisi nusižeminimu; / panašiai turtuolis bjaurisi vargšais“ (2, p. 1126). – Ezopo pasakėčia „Liūtas ir Asilas“: „Kartą liūtas ir asilas medžiojo žvėris, vienas naudojosi savo jėga, o antrasis greitomis kojomis. Kai jau buvo sumedžiojęs keletą žvėrių, liūtas pradėjo dalyti grobį, viską skirstyti į tris dalis. – Vieną dalį gausiu aš, – pasakė liūtas, – kaip pirmasis, nes esu karalius, antrą taip pat pasiimsiu aš, nes lygiai dalyvavau medžioklėje, o dėl trečiosios – vargas ištiks tave, jeigu nepanorėsi dumti šalin. Visur ir visada reikia pasikliauti savo jėgomis, nesidėti ir nesibičiuliauti su galingesniais“ (4, p. 89). „Liūto“ alegorija reiškia valdovą ir priklauso soliarinių gyvūnų kategorijai, o „Asilas“ chtoniniam gyvūnui. „Liūto“ alegorija simbolizuoja Egipto, Mažosios Azijos karalių, o „Asilo“ alegorija – nekilmingą, paprastą žmogų. Šioje pasakėčioje, kaip anksčiau minėjome, nieko nėra pasakyta apie pačią ydą, ji suprantama iš pasakėčios konteksto. Varguolio naivumas yra ydingas – „Liūtui“ asilas gali tapti tik gardžiu kąšneliu, bet ne draugu, su kuriuo jis galėtų dalintis grobį, todėl Biblijoje, nuo pirmos eilutės, kaip paaiškinimas skamba šie žodžiai: „Laukiniai asilai dykumoje – liūto grobis“ (2, p. 1126).

Yra nemažai skirtingų pasakėčių siužetų su šiais nepakitusiais personažais (liūtu ir asilu), jose dominuoja yda – naivumas, kvailumas.

Visuose lietuviškuose vertimuose yra pasakėčia „Šuo ir Vilkas“, o turėtų būti „Šuo ir Hiena“, nes Biblijoje yra Hiena – šiltiems kraštams pagal klimatą teisingesnis atitikmuo yra hiena nei vilkas, nes vilkas būdingesnis Europos klimatui. Biblijoje Ezopo pasakėčios fragmentas skamba taip: „/Argi gali būti taika tarp hienos ir šuns? / Ir kokia bičiulystė tarp turtingo ir vargšo?“ (2, p.1126). Ezopo pasakėčia „Šuo ir Vilkas“: „Šuo sekė vilką ir bebėgdamas gėrėjosi pats savimi, kad turi tokias greitas kojas. – Na, kad ir dabar tas vilkas, – mąstė šuo, – koks tai netikęs padaras! Kur jam su manim susilyginti! Mat, kaip nuo manęs bėga, net dulkės rūksta! Vilkas, atspėdamas negudrias šuns mintis, atsigrįžo ir tarė: – Nemanyk, kad aš nuo tavęs bėgu ar kad tavęs bijau! Aš bėgu nuo tavo pono, o ne nuo tavęs“ (3, p. 72). Šuns alegorija reiškia Kerberį (gr. *Cerberis* – bedugnės demonas) – tai trigalvis šuo, saugantis vartus į mirusiųjų karalystę, kad gyvieji negalėtų patekti, o mirusieji negalėtų išvykti. Pasakėčioje „ponas“ – yra Dievas, nes nuo jo priklauso visi sprendimai, todėl „Vilkas ir sako: „...aš bėgu nuo tavo pono, o ne nuo tavęs“, tai reikštų, kad „Hiena“ ar „Vilkas“ bėga nuo savo lemties, atsitraukia po mūšio (dažnai gr. mituose šuo yra karių palydovas ir pagalbininkas), nes šuns alegorija reiškia Hado šunį, kurio vardas Kerberis, jo trys galvos simbolizuoja gimimą, jaunystę ir senatvę, todėl „Hiena“ ir sako: „aš bėgu nuo tavo pono, o ne nuo tavęs“, Dievo valioje yra visas žmogaus likimas: gimimas, jaunystė ir senatvė. Biblinis ydos paaiškinimas yra neteisingas: „Ir kokia bičiulystė tarp turtingo ir vargšo“ (2, p. 1126). Nesuprato Siracido Knygos vertėjas ir perdarytojas (aiškintojas) alegorinio „Šuns“ sukurtos prasmės. Ydingai savo esybę sureiškė pasakėčioje „Šuo“, nes sprendimas visuomet priklauso nuo Dievo.

Pasakėčiai „Liūtas ir Delfinas“ atitikmuo Biblijoje: „Kiekvienas gyvūnas myli į save panašų, / kiekvienas žmogus – žmogų kaip save patį. / Visi gyvūnai bendrauja su panašiais į save, / ir žmonės laikosi išvien su panašiais į save.“ (2, p. 1126). Nors šiame pamokyme nekalbama apie „Delfiną“ ir „Liūtą“, bet pamokymas tinka Ezopo pasakėčiai „Liūtas ir Delfinas“. Ezopo pasakėčios siužetas: „Liūtas klaidžiojo kartą jūros pakrante ir pamatė delfiną, iškišusį galvą iš vandens. Jis ir pasiūlė bičiulystę, sakydamas: – iš tikrųjų mes nepaprastai tinkame vienas kitam į draugus ir pagalbininkus: juk vienas valdome jūros, kitas sausumos gyvūnus. Delfinas džiaugdamsis jam pritarė. Liūtas, nuo seno kovodamas su laukiniu jaučiu, pasikvietė į pagalbą delfiną. Bet šis, kad ir norėdamas, negalėjo išeiti iš jūros. Liūtas jį apkaltino išdavyste. – Nekaltink manęs, – tarė Delfinas, – ne aš čia kaltas, bet gamta; ji mane jūros gyviu padarė ir neleidžia išlipti į žemę. Taip pat ir mes, galvodami apie draugystę, turime pasirinkti bičiulius, kurie gali mums pavojuose padėti“. Šioje pasakėčioje abu gyvūnai soliariniai, tai reiškia, kad alegorinis „Delfinas“ yra graikų tautos karalius, o „Liūtas“ yra Egipto tautos karalius

– jų skirtinga kultūra ir geografinė padėtis (Graikiją skalauja nemažai jūrų: Egėjo, Jonijos, Viduržemio, Kretos, Libijos; graikai buvo jūrininkai, bet ne žemdirbiai, kaip egiptiečiai), todėl jie vienas kitam negali būti patarėjais ar pagalbininkais.

Tiksliausi pasakėčių personažai yra Biblijoje, tai labai svarbu, nes kuomet gilinamės į pasakėčių prasmę, turėdami tinkamą personažą galime pritaikyti jam mitą. Soliarinių ir chtoninių personažų opozicija pasakėčiose įrodo, kad Ezopas savo pasakėčiose bandė įrodyti, kad soliarinis veikėjas turėtų garantuoti teisingumą, kad žmogus savo prigimties pakeisti negali. Teisinga kova būna ir tarp dviejų soliarinių personažų.

„Vertimo tyrinėjimai“ autorius K. Ambrasas – Sasnava taip rašė apie vertimų tradiciją: „...vertimo tradicijos – istoriškai susiklostę literatūros kūrinių atrankos, leidybos ir kiti su vertimu susiję ypatumai, pirmtakų pradėti, vėliau iš kartos į kartą tobulinti ir suformuoti taip, kad vertėjai, laikydamiesi kalbos ir kitų normų, kūrybiškai panaudodami filologijos ir kitus kultūros bei mokslo turtus, vertime kuo tiksliausiai atkurtų originalo turinį, vaizdus ir nuotaiką“ (9, p. 24). Tai reiškia, kad Ezopo pasakėčias vertė neišmanantys Ezopo kultūros, religijos žmonės, nes, pakeisdami alegorinį personažą, pakeisdavo pasakėčios prasmę, jos logiškumą, o Siracido Knygos autorius nesigilino (nesuprato) sukurtos alegorinių personažų prasmės.

Soliarinių ir chtoninių veikėjų klasifikacija Ezopo pasakėčiose

Pasakėčios	Soliariniai veikėjai	Tarpininkai – personažai, turintys soliarinių ir chtoninių savybių	Chtoniniai veikėjai	Ginčo laimėtojai
1., „Puodai“	Varinis puodas	-	Molinis puodas	Varinis puodas
2., „Alyvmedis ir Nendrė“	Alyvmedis	-	Nendrė	Nendrė
3., „Alyvmedis ir Fygmedis“	Alyvmedis Fygmedis	-	-	Fygmedis
4. Liūtas ir Asilas“	Liūtas	-	Asilas	Liūtas
5., „Šuo ir Vilkas“		Šuo	Šuo, Vilkas, Hiena	Šuo
6., „Liūtas ir Delfinas“	Liūtas, Delfinas	-	-	Delfinas
7., „Liūtas ir Uodas“	Liūtas	-	Uodas	Liūtas

Septyniuose pasakėčiose yra penki soliariniai ginčo laimėtojai, tai įrodo Ezopo pasakėčių išskirtinumą (jeigu pasakėčių personažai būtų nepakeisti, tuomet ginčo laimėtojai būtų visi soliariniai, išskyrus pasakėčią „Šuo ir Hiena“, nes joje alegorinis „Šuo“ yra tarpininkas (tarp dangaus ir žemės dvasių), o „Hiena“ chtoninis).

Mes genetiniu, kontaktiniu, vidiniu ryšiu įrodome Ezopo pasakėčių išskirtinumą. Labai įdomus faktas yra tai, kad laikui bėgant pasikeitė žmonių požiūris į moralę – Ezopo pasakėčiose vyrauja šalta medija, sukianti klausytojams audringas (karštas) diskusijas, – ji verčia žmones diskutuoti, mąstyti. O La Fontaine`o ir I. Krylovo pasakėčiose karšta medija sukelia klausytojams gėdos jausmą, pažadina jausmus, užuojautą, verčia patylėti, paklaustyti, susimąstyti. Yra I. Krylovo pasakėčių, kuriose vyrauja šalta medija. Tiksliau kalbant, Ezopas vertė žmones kalbėti, diskutuoti, nes alegorija vertė tai daryti (reikėjo išsiaiškinti alegorinio personažo vaidmenį, ydos pavidalą). Antikinio pasakėtininko pasakėčios trumpos, jose ydos paslėptos. La Fontaine`as ir Krylovas vertė skaitytojus patylėti, susimąstyti (sugėdinti), nes ydos iškeltos į paviršių (apibūdinami personažai), arba atvirkščiai – kalbėti, diskutuoti, išsiaiškinti, apie ką kalbama. Biblijoje, kaip ir minėjo Siracido Knygos vertėjas, perdarytojas – apie ydas kalbama tiesiogiai, jos traktuojamos kaip nuodėmės, tik palyginimams yra palikti Ezopo pasakėčių fragmentai.

Pagal (ST) iki Kr. Šventoji dvasia buvo tik ant Dievo išrinktųjų žmonių: karalių, pranašų, o po Kristaus, šia dovana per Sekmines (Šventosios Dvasios nužengimo į žemę šventė) buvo apdovanotas kiekvienas tikintysis. Todėl Ezopo pasakėčiose laimi ir turi laimėti soliarinis personažas, nes jis turi prigimtine teisę užtikrinti teisingumą.

2. Alegorija Ezopo pasakėčiose

Ezopas kurdamas pasakėčias naudojo antikinę alegoriją, nes ji yra raktas į mitą, būtent tuo alegorija skiriasi nuo paprastos metaforos, nes metaforai nėra taikomas mitas.

Rusų mokslininkė Irina Protopopova teigia, kad „Alegorija – tai būdas atskleisti paslėptą filosofinę prasmę, kuri yra jau seniai žinoma kaip abstrakčios žinios“ (29). Simbolis pasakėčioje yra raktas, kuriuo naudodamiesi galime pritaikyti mitą – pagrindinį vaidmenį jame vaidina veiksmas, ką veikia arba ko neveikia herojus. Pvz., Ezopo pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“: „Alyvmedis“ ginčijosi su „Nendré“, katras yra stipresnis: papūtė stiprus vėjas, „Nendré“ prigludo prie žemės ir išliko sveika, o „Alyvmedis“ stovėjo išdidus ir buvo išrautas su šaknimis. Pasakėčios pamokymas skamba taip: „Pasakėčia rodo, kad tas, kuris nusileidžia aplinkybėms ir jėgai, daugiau laimi už besigrumiančius su didžiūnais“ (1, p. 367). Alyvmedis yra labai stiprus medis, jis sodinamas visada poroje: vyriškasis ir moteriškasis augalas, po to jie augdami susipina ir pirmuosius vaisius duoda po penkiasdešimties metų: jeigu alyvmedį pasodina tėvai – jo vaisius valgo tik trečia karta, anūkai. Logiškai mąstant „Nendrei“ išvis nėra ko lygintis su „Alyvmedžiu“, tai prieštarauja sveikai logikai.

Antikinėje simbolikoje (Akropolyje) alyvmedis buvo gyvybės ir taikos simbolis žemėje. Senovės graikų mitas byloja, kad miesto vardas gavo Atėnų pavadinimą todėl, kad deivė Atėnė ginčijosi su jūrų dievu Poseidonu, kuris esąs stipresnis: Poseidas trenkė savo trišakiu į žemę ir ištryško šaltinis, o Atėnė treptelėjo savo koja žemėn ir iš tos vietos išaugo alyvmedis. Galutinį žodį turėjęs Dzeusas liepė taikiai išspręsti ginčą. Visi dievai palaikė Poseidoną, o visos deivės Atėnę. Vieno balso persvara laimėjo Atėnė ir gavo teisę valdyti Atėnus, kaip atnešusi jiems didžiausią dovaną. Pagrindinį vaidmenį mite vaidina Atėnė, o jos simbolis yra alyvmedis, kuris gali simbolizuoti genetiškai giminingą Atėnams Troją, kuri buvo „su šaknimis išrauta“.

Pamokymas įgauna visai kitokią prasmę, kada mes įsigiliname į filosofinę alegoriją: viskas priklauso nuo Dievo valios, ne visada laimi stipresnis, o puikybė didelė nuodėmė, „Alyvmedis“ gavo bausmę už puikybę, todėl laimėjo kukli „Nendré“. Taip būna ir žmonių pasaulyje: šiandien karalius, rytoj gali būti niekas. Ezopo pasakėčios vertėjas pakeisdamas „Figmedį“ į „Nendrę“ labai mažame siužete neįmanomus dalykus padarė įmanomus Dievo dėka. Pasikeitė pasakėčios moralas: viskas priklauso nuo Dievo valios.

Šią žmonių ydą kaip puikybę Ezopo pasakėčios vertėjas labai pamokomai atskleidė, nes parodė, koks bejėgis yra „Alyvmedis“ prieš gamtos stichiją. Jis, nors ir stiprus, galingas, buvo įveiktas: išrautas su šaknimis, o silpnutė „Nendré“ išliko nepaliesta. Labai išryškintas dualizmas. Ezopo pasakėčiose ydų pavidalai yra paslėpti, jose tiesiogiai nekalbama apie pačią ydą, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“ puikybė yra suprantama iš pasakėčios konteksto. Antikos

pasakėtininkas neiškelia į paviršių žmogaus ydų, jas reikia nuspėti. Ezopas kurdamas pasakėčias daugiau dėmesio skyrė personažų alegorijai, nes, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“ „Alyvmedžio“ alegorija simbolizuoja Atėnų miestą, o pasakėčios atveju tą miestą, kuris buvo sutriuškintas, „išrautas su šaknimis“ (1, p. 367) – Troją (genetiškai giminingi miestai: Atėnai ir Troja). Kaip jau ir minėjome, yra kitų autorių versta pasakėčia „Alyvmedis ir Figmedis“ – ši pasakėčia yra logiškesnė, nes abu personažai yra soliariniai, ginčą laimi vienas iš soliarinių veikėjų „Figmedis“. Galima teigti, kad tikrosios nepakitusios Ezopo pasakėčios yra realistinės, o perpasakotos su pakitusiais personažais daugiau mistinės, nelogiškos. (Mes pasakėčią „Alyvmedis ir Nendré“ pasirinkome analizei todėl, kad būtent jos siužeto pagrindu yra La Fontaine`o perkurta ir sueiliuota pasakėčia „Ažuolas ir Nendré“, o ją išvertė į rusų kalbą Krylovas.) Iš soliarinio „Figmedžio“ padaryta kita veikėja chtoninė „Nendré“ pakeitė pasakėčios logiką, ji tapo panaši į stebuklinę pasaką, kuriose laimi ar tikslo pasiekia silpnesnieji. Yra prielaida teigti, kad vertėjas pakeisdamas „Figmedį“ į „Nendrę“ supaprastino siužetą, nes ne visi žmonės iš vertėjo krašto pažinojo figmedžio medį, žinojo jo alegorinę reikšmę.

Pasakėčios „Puodai“ siužetas: „Upės srovė nešė molinį ir varinį puodą. Molinis ir sako variniam: „Nerk tolyn nuo manęs, nesiartink: jeigu tik prie manęs prisiliesi, sudušiu, net ir nenoromis prie tavęs prisilietęs. Vargšui nesaugu gyventi kaimynystėje su valdovu grobiku“ (4, p. 145). Kaip minėjome, ir šioje pasakėčioje tiesiogiai nėra kalbama apie pačią ydą, tik parodomas ydingas molinio puodo naivumas, nes gyvenime niekada neatsitraukia stipresnis ir galingesnis. Šioje pasakėčioje raudonos spalvos varis priklauso soliarinių personažų grupei, o molinis puodas chtoninių personažų grupei. Žemiškas molio puodas negali lygintis su vario puodu.

J. Šulco išverstą pasakėčią pasirinkome todėl, kad norėjome parodyti vertimų pakitimus, nes jo pasakėčioje ne „Perlas“, bet „baltas akmenėlis“. Pasakėčios „Gaidys randa baltų brangių akmenėlių vieną“ siužetas: „Gaidys, kasdams mėšluose, brangių baltų akmenėlių vieną mėžiny rado. Tą pamatęs sakė: „Kas gi man iš to, tokį brangų daiktą radus? Jei būtų kviečių grūdas, man geriausiai patiktų. Juk man iš to nebus nauda, nes negaliu atimt, neįgi žinau, kaip tave garbėj laikyti, ar kaip tave gražesni daryti? Ir taip nei aš iš tavęs, nei tu iš manęs abudu nė jokios naudos neturiva“. Šis prilyginimo žodis tau sakomas yra, jei Pons Dievs nieku nevertam garbės ir gėrybių daugel davė, o nežinai, kaip su toms gyvent, ar tas garbėj laikyti, bet toms pačioms gėdą darai“ (6, p. 95). Šioje pasakėčioje yda paslėpta, ją galime suprasti tik pasitelkę simboliką. Kažkodėl J. Šulcas perlą pavadino baltu akmenėliu (Biblijoje perlas, kitose deimantas), taigi pakinta pasakėčios prasmė, nes „baltas akmenėlis“ nesimbolizuoja Afroditės, tai reiškia, kad pasakėčioje nekalbama apie meilę, jaunystę ir grožį. Kalbama tik apie paprastus žemiškus dalykus – valgi, „balto akmenėlio“ suvalgyti „Gaidys“ negali, todėl pagal Šulco pasakėčios

logiką svajoja apie paprastą grūdėlį. Perlas simbolizuoja Afroditę kaip grožio ir amžinos jaunystės įsikūnijimą. Tai reiškia, kad pasakėčioje kalbama apie tokį jaunikaitį, kuris negali brangiu „Perlu“ pasinaudoti, pasidžiaugti – susituokti (yra sena legenda, kad Ezopas būdamas vergas įsimylėjo savo šeimininko Kserkso žmoną), todėl alegorinis „Gaidys“ ir svarsto, kad jam „žemiškas“ grūdelis būtų naudingesnis. Šioje pasakėčioje taip pat yra labai ryškus dualizmas: paprastas grūdas ir perlas. Galima teigti, jog vienas iš Ezopo kūrybos skiriamųjų ženklų yra binarinė opozicija, kuri padalija pasakėčių personažus į soliarinius ir chtoninius. Visuomet jo pasakėčiose (jeigu nebūna įsivėlusiu vertėjų ar perpasakotojų klaidų) ginčijantis soliariniam personažui su kitu soliariniu personažu, būna garbinga kova, tačiau negali būti taip, kad ginčijantis soliariniam personažui su chtoniniu laimėtų chtoninis, kaip, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendrė“. Tai reiškia, kad vertėjas ar perpasakotojas nesuprato alegorinių personažų prasmės ir įvėlė klaidą priartindamas Ezopo pasakėčių prie tam tikros šalies kultūros bei gamtos sąlygų, padarė pasakėčių, panašesnę į stebuklinę pasaką. Išskirtinis Ezopo pasakėčių bruožas yra tas, jog vyrauja binarinė opozicija. Jeigu pasakėčioje laimi ginčą chtoninis veikėjas, galime drąsiai teigti, jog yra padaryta vertėjų ar perpasakotojų klaida. Laimėdamas soliarinis personažas garantuoja teisingumą, nes tam jis turi prigimtine teisę, ją turėdavo karaliai ar pranašai iki Kristaus – Šventoji Dvasia buvo tik ant atskirų pateptųjų žmonių (ST). Po Kristaus mirties (NT) ir iki šių dienų yra švenčiamas septintas sekmadienis po velykų – Šventosios Dvasios nužengimo į žemę šventė, Sekminės, nuo Sekminių dienos Šventoji Dvasia apsigyvena kiekviename tikinčiajame: „Juk jūs visi tikėjimu esate Dievo vaikai Kristuje Jėzuje. Ir visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, apsivilkote Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje! O jei priklausote Kristui, tai esate ir Abraomo palikuonys bei paveldėtojai pagal pažadą.“ (2, p. 234). Tai reiškia, kad Ezopo pasakėčių vertėjai, perpasakotojai pasakėčioje „Alyvmedis ir Figmedis“ pakeitę soliarinį alegorinį personažą „Figmedį“ į chtoninę „Nendrę“ tai padarė mūsų eroje, po Kristaus, nes pakito religinis supratimas apie Dievo pateptus žmones.

III. JEANO DE LA FONTAINE`O ĮTAKA IVANO KRYLOVO KŪRYBAI

Nijolės Vaičiulėnaitės-Kašelionienės žodžiais kalbant, „estetinę revoliaciją“ pasakėtininkų pasaulyje padarė La Fontaine`as, nes jis Ezopo pasakėčias perdarė pagal klasicizmo taisykles. Jo pasakėčiose labai ryški tautiškumo idėja, pasakėčiose naudojo prancūzų folkloro elementus, pavaizdavo gražią gamtą: pvz., pasakėčioje „Ąžuolas ir Nendré“ Ąžuolas sako Nendrei: „Jūs turite teisę kaltinti Gamtą, kad gimėte tokia gležna“ (8). Ši pasakėčios poezija neišverčiama todėl, kad neįmanoma atgaminti sukurto La Fontaine`o pasakojimo grožio, poezijos ritmikos. Prancūzų poetas sukūrė labai vaizdingą – paveiksliską gamtą pasakėčioje, kuri išversta į lietuvių kalbą praranda savo žavesį – ritmiką, didingumą. Tai buvo savotiška mokykla Krylovui, nes jis būtent iš La Fontaine`o išmoko naudoti pasakėčiose liaudies išmintį, folkloro elementus bei vaizdžiai aprašyti personažus – iškelti į paviršių žmonių ydas. Ši karšta medija – ydų iškėlimas į paviršių yra savotiškas to laikotarpio atspindys, nes tokiu būdu sugėdinta aukštuomenė turėdavo patylėti, skirtingai nei Ezopo pasakėčiose, kuriose nekalbama apie pačią ydą. Pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“ nėra žodžio „puikybė“, nėra joje ir pagyrų ar apibūdinimų „Alyvmedžiui“, kad jis išdidus (nepavaizduotos jo būdo įpatybės), pvz., kaip La Fontaine`o pasakėčioje „Ąžuolas ir Nendré“. Ezopo pasakėčios atspindi tą laikmetį, kada žmogus buvo (miesto valstybės) pilietis, kuris pažindamas savo bendrapiliečius drąsiai keldavo ranką tautos susirinkime – žmogus tuo metu jautėsi savo likimo bei valstybės šeimininku. Būtent šis artimas santykis su savo tautos žmonėmis Ezopo laikmečiu darė įtaką jo kūrybai – buvo būtina šalta medija, kad sukeltų, išprovokuotų audringas diskusijas. Tuo metu buvo labai svarbūs visuomeniniai interesai kiekvienam žmogui, nes jie tiesiogiai dalyvaudavo savo tautos susirinkimuose, sprendavo iškilusias problemas.

La Fontaine`o laikmečiu žmogus nesijaučia valstybės ar savo likimo šeimininku, jam svetimas kito žmogaus skausmas, socialinės atskirties barjeras formuoja cinišką, bejausmį žmogų, kuris pro savo aukštai pastatytą tvorą (aukštą socialinį statusą) nenori matyti bei išklaudyti vargstančiųjų. Ši socialinė atskirtis padarė neprieinamą varguoliui poną, labai vaizdžiai pavaizduota La Fontaine`o pasakėčiose.

La Fontaine`o pasakėčioje „Ąžuolas ir Nendré“ „Ąžuolas“ vaizduojamas kaip išpuikėlis teisėjas. Prancūzų pasakėtininkas savo pasakėčioje pavaizdavo aukščiausio socialinio luomo atstovą teisėją – „Ąžuolą“, kuris puikiai supranta „Nendrę“ – žemiausio socialinio sluoksnio žmogų – ji niekada neturės finansinės galimybės ne tik kaltinti, bet ir apsiginti, tuo labiau skųstis, jis tokiu būdu menkina jam visiškai savo dydžiu ir svoriu negalinčią prilygti „Nendrę“, sako, kad net menkiausias vėjelis ją priverčia nulenkti galvą. „Ąžuolas teigia „Nendrei“, kad ši turi teisę kaltinti „Gamtą“, kad gimė tokia silpna ir jis savo galybe puikuoja: „Tau viskas kaip

audra – man tai atrodo kaip Zefyras. / Jeigu tu augtum šalia, / Po tankia mano šakelių skraiste, / Nuo blogo oro aš galėčiau būti tau apsauga; / Gamta jums, mano nuomone, neteisinga“ (8). „Ažuolo“ – teisėjo sukurtas paveikslas parodo tikrąjį jo veidą – jis išpuikėlis ir veidmainis, „Nendrei“ teigia galįs ją apsaugoti, bet kaltina ją, kad gimė ne vietoje – pakrantėje. „Nendré“ lyg tarp kitko pasako, kad „Ažuolas“ gailėstingas ir atsako, kad jai ne taip jau ir pavojingi vėjai, nes ji pasilenkia, priglunda arčiau žemės ir nesusilaužo, tad reikia palaukti pabaigos. La Fontaine`as apibūdino „Nendrę“ kaip kuklią ir nuolankią.

La Fontaine`as buvo geras psichologas – pirmiausia sukėlė pasibjaurėjimą „Ažuolo“ puikybe, po to pavaizdavo rafinuotai mandagus „Ažuolo“ sutriuškinimą – ši „estetinė revoliucija pasakėčioje“, kada galingesnis pralaimi kovą už save silpnesniam, yra visiška priešybė Ezopo pasakėčių atžvilgiu, nes, kaip ir minėjome, toks pralaimėjimas faktiškai neįmanomas pagal Ezopo pasakėčių logiką – jose laimėtojas soliarinis personažas.

Šis pasibjaurėjimą keliantis „Ažuolo“ elgesys parodo didžiausias tuometinės aukštuomenės ydas – kokie buvo žiaurūs, negailėstingi, klastingi ir neteisingi, tačiau rafinuotai mandagūs teisėjai. La Fontaine`as, pakeisdamas Ezopo pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“ alegorinį personažą „Alyvmedį“ į „Ažuolą“, galbūt tikėjosi neįžeisti karaliaus Liudviko XIV, nes to meto aristokratija puikiai nusimanė apie poeziją (mažne kiekvienas dvaras turėjo po savo poetą) ir suprato „Alyvmedžio“ alegoriją, kad jis simbolizuoja Atėnų miestą, o „Ažuolas“ – tai stipraus žmogaus, teisėjo metafora, pasikeitė pasakėčios prasmė – ne miestą išrauna su šaknimis, bet žmogų – teisėją. Šis esminis skirtumas pasakėčioje parodo, kad tuo laikmečiu, kada gyveno Ezopas, buvo artimi santykiai tarp žmonių: valstybė – tai aš, o aš valstybė. Metaforiškasis „Ažuolas“ ir jo suformuluotas apibūdinimas pasakėčioje yra kaip vieno teisėjo charakteristika, parodanti tikrąją padėtį šalyje tarp žmonių – jų susvetimėjimą. Atskleisdamas, išjuokdamas žmonių ydas, jis vertė netikėlius patylėti, susigėsti. La Fontaine`as pasakėčių perdarė griežtai laikydamasis klasicizmui (XVII–XIX a.) būdingų meninio grožio standartų, antikinis menas buvo grožio etalonas: antikinė alegorija, gamtos didybės išaukštinimas, hierarchija: iš pradžių atpučia silpnas vėjelis „Zefyras“, tik vėliau pats galingiausias iš vėjų „Akvilonas“, kuris „Ažuolą“ su šaknimis išrauna. Romoje graikiškajam Borėjui atitikmuo buvo Akvilonas – poetui geriau pagal rimą tiko Akvilonas. Todėl pasakėčioje du vėjų dievai iš skirtingų valstybių: graikiškasis Zefyras ir Romėniškasis Akvilonas. Mitas byloja, kad Akvilonas buvo toks stiprus, jog galėjo sudarkyti žemę ir išrauti medžius su šaknimis, todėl dėl šių savybių La Fontaine`as pasirinko vėjų dievą Akviloną. La Fontaine`as, sukurdamas pasakėčioje dramą, ją priartino prie aukštojo stiliaus žanro.

Krylovo pasakėčioje „Ažuolas ir Nendré“ šis rafinuotas prancūziškas mandagumas išnyksta, nes rusų pasakėtininko nacionalinis bruožas yra paprastumas, kalbos aštrumas,

kandumas. Jis paaštrino siužetą, tyčiojasi iš „Nendrés“ „Ažuolas“, nes sako: „žvirblis, ir tas tau per sunkus“, „Tu svyruosi, pradėsi silpnėti / Ir taip nusilankstysi kaip našlaitė, / Kad gaila bus į tave žiūrėti“ (7, p. 458). La Fontaine`o pasakėčioje „Ažuolas“ taip smarkiai neužgaulioja „Nendrés“, nevadina jos našlaite, nesumenkina ir taip silpnos „Nendrés“ (žvirblis per sunkus). Skiriasi vėjų simbolika: Krylovas pridėjo dar vieną vėjų dievą Eolą, nes filosofinėje alegorijoje turi būti triada – trys vėjai, nėra pamokymo.

La Fontaine`o pasakėčia „Vilkas ir Ėriukas“ prasideda pamokymu: „Stipresniojo kaltinimai visuomet didžiausi, mes nedelsiant tai įrodysime“. „Ėriuko“ alegorija simbolizuoja nekaltą žmogų, siužetas išplėstas nupasakojant „Vilko“ būdą – jį į tas vietas atvijo alkis, jis alkanas, įtūžęs ir piktas. „Vilkas“ kaltina „Ėriuką“, kad šis upelio vandenį drumsčia – aš per dvidešimt žingsnių žemiau jūsų, – teisinasi „Ėriukas“, tu praeitais metais mane apkalbėjai – aš nebuvau gimęs, tai tavo brolis apkalbėjo, neturiu aš brolio, – teisinasi „Ėriukas“, – jūsų tie piemenys ir šunys visai manęs nepasigailite, man reikia atkeršyti. La Fontaine`as Ezopo siužetą pavertė maža drama išryškindamas „Ėriuko“ nekaltumą ir „Vilko“ žiaurumą. Iš konteksto aišku, kad naivumas yra yda, nes, užuot bėgęs nuo „Vilko“, jis toliau naiviai kalbasi su „Vilku“. La Fontaine`as labai pabrėžė „Vilko“ socialinį statusą, į jį „Ėriukas“ visuomet kreipėsi: „Jūsų Didenybe“ , „Pone“. Tačiau netgi du kartus jį pavadino žvėrimi, parodydamas absoliutų aukščiausių socialinio sluoksnio veikėjų nužmogėjimą. Upelis simbolizuoja tą mažytę liniją tarp gyvenimo ir mirties.

I. Krylovas dar labiau išplėtojo šios pasakėčios siužetą – pamokymas pačioje pasakėčios pradžioje, kaip ir La Fontaine`o, tik labiau išplėtotas: – Jis pabrėžė, kad istorijų nerašo, bet tai pasakėčios byloja. Pasakėčios pamokymas: „Pas stipresnį visuomet bejėgis kaltas“ tapo vienu iš daugelio Krylovo frazeologizmų. Krylovas poetiškai sukūrė vasaros peizažą, pasakėčiai suteikė nacionalinį bruožą – nemandagumą, grubumą: „Vilkas“ šaukia:

„Kaip drįsti tu, akiplėša, purvinu snukiu / Čia drumsti švarų vandenį / Mano / Su smėliu ir dumbliu? / Už tokį išūlumą / Aš galvą tau nurausiu“ (7, p. 470).

Krylovas padidino atstumą, skiriančią „Ėriuką“ ir „Vilką“ – per šimtą žingsnių nutolęs „Ėriukas“ nuo „Vilko“ (La Fontaine`o pasakėčioje per dvidešimt žingsnių). Tai parodo socialinių sluoksnių skirtumus, pvz., tarp dvarininkų ir valstiečių – ši socialinė nelygybė yra labiau akcentuojama rusų pasakėtininko. Jis pavaizdavo tipiską ano meto valdininko elgesį su teisybės ieškančiu žmogumi, su kuriuo susidorojama, visiškai neatsižvelgiant į jo nekaltumą, netgi akiplėšiškai tiesiogiai pasakant, kad tam reikalui turi suteikti įstatymišką vaizdą ir prasmę. Parodo sąžiningą „Ėriuko“ norą apsiginti – labiau išplėtotą „Ėriuko“ pozicija: „O, kuo aš čia kaltas? / Tylėk! pavargau aš klausyti, / – „Laisvalaikis man analizuoti tavo kaltes mažyli! / – Tu kaltas vien todėl, kad norisi man valgyti / Pasakė ir į tamsų mišką Ėriuką nusitempė“ (7, p. 470).

I. Krylovas išskėlė aukštuomenės veikėjų ydas – nemandagumą, absoliutų nesiskaitymą su žemesnio statuso ar luomo žmonėmis, tačiau kaip La Fontaine`as nepavadino „Vilko“ žvėrimi, bet parodė jo šiurkštų elgesį. Jo pasakėčios veikia kaip karšta medija, nes šie emocingi, dramatiški pasakojimai verčia patylėti tokių ydų turinčius aukščiausiojo socialinio sluoksnio atstovus.

Tiek prancūzų, tiek rusų pasakėtininkas išlaikė Ezopo pasakėčios „Vilkas ir Ėriukas“ siužeto liniją, tik labiau išplėtojo personažų charakteristikas – apnuogino žmonių ydas.

Galima teigti, jog prancūzų ir rusų pasakėtininkai nelabai suprato Ezopo pasakėčiose naudojamų soliarinių ir chtoninių personažų vaidmenį, nes pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendrė“ La Fontaine`as pakeitė „Alyvmedį“ „Ažuolu“. Metaforiškasis „Ažuolas“ pasakėčioje yra charakterizuojamas kaip teisėjas – vienas žmogus, atspindintis teisėjų luomą, o „Alyvmedis“ simbolizuoja Atėnų miestą. Šis esminis skirtumas parodo skirtingą pasakėtininkų mąstymą – Ezopo laikais valstybė buvo kaip viena ląstelė su žmogumi, o La Fontaine`o bei I. Krylovo laikais žmonės buvo labiau nutolę vienas nuo kito.

Rusų autorius priartino La Fontaine`o pasakėčias prie rusų kultūrai būdingų bruožų, bet išsaugojo pasakėčių siužeto liniją. Abiejų autorių kūrybos modelių pagrindas – klasicizmas: La Fontaine`as kūrė jo pradžioje, o Krylovas pabaigoje, tai nulėmė pasakėčių turinio formą. I. Krylovui pasakėčių vertimas iš prancūzų kalbos buvo didžiulė ir sėkminga mokykla jo būsimoms, visiškai nepriklausomoms nuo Ezopo, La Fontaine`o siužetų pasakėčioms.

IV. I. KRYLOVO PASAKĖČIOS – KOMUNIKACINIAI PRANEŠIMAI

1. Pasakėčių ciklas apie 1812 m. karą

Nuo 1810 iki 1841 m. I. Krylovas dirbo Sankt Peterburgo viešojoje imperatoriškojoje bibliotekoje, kurioje direktoriumi buvo Aleksejus Oleninas, istorikų vertinamas kaip labai protinga ir išmintinga asmenybė. Tuo metu visa aukštuomenė rinkdavosi į biblioteką aptarti vyriausybės reikalų karo metu, pokario laiku. Anuo metu biblioteka buvo kaip teisybės ir šviesos oazė visoje Rusijoje. Ji užima labai svarbią vietą Krylovo gyvenime, nes nuo to laiko, kada pradėjo jis dirbti bibliotekoje, baigėsi vargai pasakėtininko gyvenime – jis buvo pripažintas, jo klausėsi, spausdino jo pasakėčias, turėjo pastovias pajamas. Bibliotekoje rinkosi labiausiai apsišvietusi bendruomenė visoje Rusijoje – įvairių sričių autoritetai kėlė šalyje labiausiai rūpimus klausimus: apie karą su Napoleonu, Rusijos politiką, valstybės valdymą ir t. t. Krylovas visai aukštuomenei į rūpimus klausimus atsakydavo pasakėčiomis. Todėl jo kūriniai buvo labai vertinami, nes pasitelkus alegorijas sukurti pasakėčių personažai atskleidavo tikruosius visuomenės trūkumus bei ydas. Tuo metu carinėje Rusijoje vyravo žodžio laisvės apribojimo politika, buvo metas, kada Krylovui teko bėgti iš Rusijos į Latviją, kad nepasodintų į kalėjimą.

Genialusis rusų pasakėtininkas parašė pasakėčių ciklą apie 1812 m. vykusį Didįjį Tėvynės karą. Krylovo pasakėčios labai skiriasi nuo Ezopo ir La Fontaine`o pasakėčių – jis, nenaudodamas Ezopo bei La Fontaine`o siužetų, sukūrė labai daug pasakėčių. Jose atsispindi visa karo su Napoleonu Bonapartu eiga, yra atpažįstami konkretūs tuometiniai karvedžiai bei caras Aleksandras I. Pasakėčiose labai ryškiai pavaizduotos tenykštės valstybės veikėjų ydos: gobšumas, pataikavimas, suktumas. Tuometinis Rusijos caras nebuvo labai mėgstamas aukštuomenės, nes jam labai patiko pataikūnai.

I. Krylovo pasakėčios buvo skaitomos Peterburgo imperatoriškojoje viešojoje bibliotekoje, į ją rinkdavosi visa tuometinė aristokratija – caro joje nebūdavo. Bibliotekos direktorius A. Oleninas buvo teisingo žodžio globėjas ir saugotojas. Kaip teigia Jurijus Lotmanas, „Iki XIX amžiaus 4-ojo dešimtmečio Peterburgas tapo kultūrinių-semiotinių kontrastų miestu ir tai nulėmė ypač intensyvų intelektualinį gyvenimą. Pagal tekstų, kodų, ryšių, asociacijų kiekį, pagal bendrą kultūrinės atminties, sukauptos per istoriškai trumpą gyvavimo laiką, apimtį Peterburgas pagrįstai gali būti laikomas unikaliu reiškiniu pasaulio civilizacijoje. Kaip ir unikali Peterburgo architektūra, Peterburgo kultūra – vienas nacionalinių dvasinio Rusijos gyvenimo laimėjimų“ (19, p. 346). Krylovas Peterburge buvo kaip kultūrinio-semiotinio centro ašis, aplink kurią

sukosi politinis, ekonominis rusijos gyvenimas. I. Krylovo pasakėčiose daug liaudies tautosakos motyvų – tai atspindi rusų tautos dvasią, o jo pamokymai iki šių dienų vartojami kaip frazeologizmai.

Šiandieninei visuomenei informacijai perduoti yra apstu kanalų: elektra, radijo bangos, telefonai, internetas, kosminiai palydovai. O tuo metu, kada rašė pasakėčias I. Krylovas, informacijos perdavimo kanalas buvo tik laišakai, knygos ir laikraščiai (ir žodinis – iš lūpų į lūpas). Krylovas naudojosi prezentacine priemone perduodant komunikacinį pranešimą – pasakėčią: jis savo balsu, veido ir kūno išraiška bibliotekoje pristatydavo savo pasakėčias. Pristatymas buvo labai ribotas atliekant komunikacinius aktus palyginti su šių dienų galimybėmis.

Kai bibliotekoje šviesioji rusų aristokratija išklausedavo pasakėčią, ji būdavo išspausdinta laikraštyje ir nusiųsta laišku tiesiogiai Michailui Kutuzovui – jis savo kariams garsiai perskaitydavo pasakėčią – tuo pakeldamas savo karių dvasią. Pasakėčios ėjo iš lūpų į lūpas, jas kariai išmokdavo atmintinai.

Pati svarbiausia funkcija komunikacijoje yra grįžtamasis ryšys – pasakėtininkas (kalbėtojas) turi būti suprastas. Krylovas visuomet buvo efektingai išklausytas, jo su nekantrumu laukdavo bibliotekos lankytojai. Po pasakėčių pasakojimo bibliotekoje užvirdavo karštos diskusijos, susirinkusieji aiškindavosi, spėliodavo – tikrindavo savo žinias rusų aukštuomenė, ar teisingai suprato, apie kokį valstybės veikėją kalbama. Išsiaiškinę pykdavo ant caro, nekėsdavo Napoleono, niekindavo caro pataikūnus, kurie trukdė Kutuzovui vadovauti.

Labiausiai masinei komunikacijai perduoti tinka Westley ir MacLeano modelis (1957) (15, p. 49). Jis yra išaugęs iš Newcombo modelio pridėjus elementą C – ji atlieka redagavimo funkciją, ką ir kaip perduoti. Masinės komunikacijos modelį mes pritaikome I. Krylovo pasakėčioms:

$A \rightarrow C \rightarrow B$

A – pasakėtininkas Krylovas (reporteris), (jis koduoja pranešimą).

C – bibliotekos klausytojai (pranešimą (pasakėčią) dekoduoja), (aukštuomenė visuomet palaikydavo ir neprieštarėdavo, kad pasakėčią išspausdintų laikraštyje, knygoje), (auditorija vaidina dominuojantį vaidmenį, nes B priklauso nuo jų malonės, ar bus spausdinama pasakėčia, tačiau jos visuomet buvo spausdinamos).

B – plačioji auditorija (komunikacinė grandinė išsiskaido) – visokie smulkūs amatininkai, pirkliai ir t. t. – laikraščių skaitytojai.

C – pradeda veikti ir pasakėčia yra perduodama platesnei auditorijai. Grįžtamąjį ryšį Krylovas turėjo visokeriopą: jo klausydavosi aukštuomenė ir varguoliai, visų jis buvo mylimas ir gerbiamas, nes anuomet laisvai pats vaikščiodavo į turgų apsipirkti, o karo metu visi labai laukdavo įvairių žinių.

Tokių istorinių komunikacinių pranešimų ciklą apie karo įvykius sudaro aštuonios Krylovo pasakėčios: „Katinas ir Virėjas“ – „Кот и Повар (1812), „Skyrius“ – „Раздел“ (1812), „Vilkstinė“ – „Обоз“ (1812), „Varna ir Višta“ – „Ворона и Курица“ (1812), „Lydeka ir Katinas“ – „Щука и Кот“ (1812), „Valstietis ir Gyvatė“ – „Крестянин и Змея“ (1812) (trys pasakėčios, parašytos tuo pačiu pavadinimu) ir „Alksninukas ir Ežys“ – „Чиж и Еж“ (1812). Jose pasakėtininkas šlovina rusų liaudį, atskleidžia aukščiausiųjų visuomenės sluoksnių ydas: pataikavimą, garbės troškimą, gobšumą, negailestingumą, nemandagumą, žiaurumą, suktumą.

Patį pirmoji pasakėčia apie karo pradžią yra „Katinas ir Virėjas“ („Кот и Повар“). Pasakėčioje „Katinas Vaska“ šeiminkauja Rusijoje be šeiminko. Tai parodo tikslų laiko tarpą, kada Aleksandras I buvo išvykęs derėtis su Napoleonu iš Rusijos, o tuo metu, slapčia, vykstant „deryboms“, Napoleonas naktį įsakė persikelti savo armijai per Nemuną. Tai atsispindi pasakėčioje: Rusija tuo metu buvo be caro, o Napoleono kariai – Rusijos žemėje. Caras buvo silpno charakterio, neturėjo savo nuomonės, klausydavo savo pataikūnų. Jis pasakėčioje vaizduojamas „Повар“ alegorija, kuri iš rusų kalbos išvertus reiškia „Virėją“, tačiau I. Krylovas šiuo atveju taikė senovės Romos simboliką, nes „Павар“ yra keliantis baimę ir siaubą karo dievo Marso palydovas, reiškiantis karo pradžią. „Павар“ (27, p. 420, 87–88) nėra verčiamas į jokią kitą kalbą, nes yra alegorinis personažas.

Prancūzijos imperatorius Napoleonas Bonapartas keliose pasakėčiose vaizduojamas alegoriškai („Katinas Vaska“), kaip demonas, nes Katino Vaskos alegorija parinkta iš slavų pasakų. Katinas slavų mitologijoje būna velnias ar velnio pagalbininkas. O katino vardas Vaska yra likęs kaip pagonybės reliktas, nes iki krikščionybės įvedimo Rusijoje katinus vadindavo Velesais, po krikščionybės įvedimo Rusijoje buvo uždrausta taip juos vadinti, todėl vardą Velesas pakeitė Šv. Vlasijaus vardu ir pradėjo katinus vadinti Vaskomis. Šis vardas „Katinas Vaska“ atspindi ir to žmogaus vardą, kuris pakeitė savo vardą: Napoleone Bonaparte pasikeitė savo vardą patarus astrologui į Napoleon Bonapart. Šioje pasakėčioje I. Krylovas parodė klastingą „Katino Vaskos“ – Napoleono būdą – jis vaizduojamas kaip vagis šioje pasakėčioje, kuris namuose be šeiminko šeiminkauja. Ydingą Rusijos caro baimę parodo alegorinis „Павар“.

Pasakėčių „Vilkstinė“ („Обоз“) Krylovas parašė norėdamas apginti Kutuzovą. Siužete pasakojama labai dramatiška situacija – joje geriausias Suvorovo mokinys, rusų karvedys Kutuzovas yra visai užgauliojamas: iš jo tyčiojosi caro pataikūnai, darė spaudimą pats Rusijos caras Aleksandras I. Nekantrusis caras ir jo „pagalbininkai“ nesuprato Kutuzovo karinės strategijos – lėtos eigos atsitraukiant po mūšio, kad galėtų saugiai palikti Maskvą maskviškiai. Ir Maskvos „atidavimo“ priešams be mūšio – įsileidžiant Napoleono armiją į Maskvą.

Pasakėčioje Kutuzovas vadinamas asilu – užsispyrusio žmogaus metafora, vėžiu – lėtai ir atbulai juda vėžys, žmogaus, kuris viską lėtai ir atbulai daro, metafora. Pasakėčios veiksmas yra sustiprinamas ironija. Kutuzovo priešai siūlo jam vandenį tampyti, kaip nusenusiui arkliui, visiškai nerodydami jokios pagarbos jo amžiui (tuo metu Kutuzovui buvo 67 m.). Kutuzovą laikė kvailu nevykėliu caro pataikūnai, pavydėjo jam garbės.

Būtent replikos, skirtos garsiajam Kutuzovui, parodo tvyrančią įtampą tarp jo ir caro pataikūnų. Kutuzovo rankose buvo visas Rusijos likimas. Jo caras morališkai nepalaikė, atvirščiai, kritikuodavo kiekvieną jo žingsnį. Šioje pasakėčioje Krylovas atskleidė labai ištvėringą Kutuzovo charakterį, o Rusijos caras Aleksandras I vaizduojamas kaip neturintis nuomonės, neišmintingas valdovas.

Šis informacinis pranešimas pasiekė bibliotekos klausytojus C, kurie visą informacinį pranešimą – pasakėčią perdavė laikraščio redaktoriui spausdinti. Tokiu būdu veikdamas Krylovas kaip komunikatorius aprūpino platesnę visuomenę teisinga informacija, nes viešai niekas negalėjo kritikuoti caro – būtų pasodinę į „belangę“. Ši pasakėčia yra pranešimas apie Kutuzovo lėtą atsitraukimą, paliekant laiko išsikraustyti Maskvos gyventojams iš savo nuolatinės gyvenamosios vietos.

A – pasakėtininkas Krylovas reporteris, jis perduoda tikslią, tikrovę atitinkančią informaciją (referentinė – nurodomoji, ji siekia būti teisinga – tiksliai perteikti faktus). O C veikia kaip siųstuvo elementas (bibliotekos lankytojai), C veikia B naudai ir išplečia B aplinką – laikraštyje spausdinama pasakėčia, apie tikrąją situaciją kare sužino platesnė žmonių visuomenė. Todėl dėl teisingos informacijos perdavimo Ivaną Krylovą labai mylėjo ir gerbė Rusijos liaudis.

Pasakėčioje rašytojas, naudodamas antikinę alegoriją, Kutuzovą pavadino „Arkliu“ – („Конь“), nes Trojos arklys yra apgaulės simbolis. (Homero „Iliadoje“ rašoma, kad į Trojos miestą įėjo apgaule: „dovana“ trojėnams buvo medinis arklys – atkėlę vartus į miestą kartu įsileido priešą.) Būtent ši strategija padėjo rusams nugalėti Napoleono kariuomenę, sudarytą iš daugelio Europos valstybių karių. Napoleonas buvo apgautas, jis įžengė į tuščią Maskvą, joje nebuvo žmonių, ten Napoleono armijos kariai, kamuojami bado ir šalčio, mirė. Tai silpnino Napoleono armijos gretas. Jie buvo slapčia užpuldinėjami rusų partizanų, kada eidavo ieškoti maisto.

Visa Napoleono kariuomenė atsidūrė Maskvoje kaip užburtame rate. Napoleonas tikėjosi, kad, įžengus į Maskvą, caras pasiduos, tačiau Prancūzijos imperatorius patyrė visišką fiasko, nes jam įžengus į Maskvą miestas buvo tuščias, be žmonių, be valgio – nusilpo jo kariuomenė, badas ir stiprus šaltis išguldė apie pusę jo armijos. Tokie išsvarginti kariai, kamuojami šalčio ir alkio, vaizduojami pasakėčioje „Varna ir Višta“ („Ворона и Курица“).

Ši pasakėčia yra kaip informacinis pranešimas, pasakojantis, kaip kraustėsi iš Maskvos gyventojai. Trumpame pasakėčios siužete Krylovas aprašė, kaip maskviškiai palieka savo mylimą miestą, nes toks buvo karvedžio Kutuzovo įsakymas, kadangi garsusis karvedys manė, kad Rusijos šaltis ir tuščias miestas išretins prancūzų armijos gretas. Krylovas pasakėčioje sukūrė tikrą tuo metu vykusio masinio išsikraustymo sceną: visi gyventojai (ir mažas, ir didelis), nė valandėlės laiko veltui nešvaistydami, susiruošė palikti savo miestą. Maskvą Krylovas alegoriškai pavadino aviliu, o miesto gyventojus bitutėmis – taip parodydamas savo nuoširdžiausius jausmus visai rusų tautai, nes bitės alegorija parinkta todėl, kad yra šventas vabzdys (soliarinis). Toliau mažosios dramos siužetas pasakoja, kad tuščioje Maskvoje Napoleono armijos kariai badauja ir iš bado verda varnienos sriubą, o maskviškiai kaip partizanai kariauja: pasislėpę laukia, kol koks Napoleono armijos karys išeis ieškoti maisto – tada jį pašalina. Buvo ir išdavikų, kurie pasiliko mieste, tačiau juos ištiko „Varnos likimas“ – tai byloja pasakėčios pamokymas (moralas).

Išdavikus Krylovas alegoriškai pavadino „Varnomis“, nes Biblijoje jos nešvarūs paukščiai, išdaviko ir piktosios dvasios simbolis. Biblijoje rašoma, kada buvo Tvanas, Nojus plaukdamas laivu paprašė varnos, kad ši skristų iš laivo ieškoti žemės – tikėjosi, kad ši parneš žinią apie atslūgusį vandenį, tačiau ji neskrido, o maitinosi šalia laivo plūduriuojančia dvėseliena, todėl Nojus ją prakeikė, ir nuo to laiko ji tapo juoda. Nuo to laiko ji simbolizuoja išdavikus ir piktąsias dvasias. Pasakėčioje alegoriškai pavadinti „Varna“ Maskvoje likę išdavikai: „Varna iš lizdo ten į tą visą sumaištį ramiai, snapą valydamą žiūri“. Višta yra kaip priešprieša „Varnai“ – „Jai iš vežimo Višta šaukia: taigi pas mus jau priešas prie pat slenksčio“. Geri ir naivūs žmonės gailisi išdavikų: „Varna“ juoda, o „Višta“ balta – susidūrė dvi jėgos (rusų tautos), gėrio ir blogio, galėjo visko nutikti – jeigu dauguma būtų susvyravę ir sakę, kad veltui išsikraustome iš Maskvos – geriau pasiliegame.

Pasakėčios pamokymas skamba taip: „Taip dažnai žmogus dėl išskaičiavimo aklas ir kvailas. / Dėl savo laimės jis kulnus rodo: / O rimtam reikalui ištikus – / Papuola kaip varna į sriubą!“ (7, p. 459). Varna – išdaviko simbolis, tai Maskvoje likę išdavikai gavo galą: „papuolė pas prancūzus į puodą“. I. Krylovas buvo teisingas pasakėtininkas, nebijojantis parodyti savo liaudies trūkumų jiems pačiu sunkiausiu karo metu, jis iškėlė į paviršių žmonių ydą – išdavystę.

R. Jakobsonas teigia, kad įvairios komunikacinės funkcijos gali būti hierarchinės, nes jos yra:

Emocinės	Referentinės	
	Poetinės	Konotacinės
	Fatinės	
	Metalingvistinės	(15, p. 54).

Pasakėtininko Krylovo atveju visos komunikacinės funkcijos tinka pasakėčioms apie karą, nes emocinė funkcija perteikia visus jausmus kas vyko kare, Krylovo nuomone. Grįžtamasis ryšys – emocinis, nes audringai sutikdavo klausytojai: jeigu bloga žinia, visi liūdėdavo, stengdavosi padėti, o jeigu gera žinia – džiaugdavosi (niekuomet nebuvo slopinamos pasakėčios). Referentinė (nurodomoji) – tikra informacija, ji faktinei komunikacijai yra svarbiausia. Fatinė komunikacija – atvira komunikacija, laiko atvirus kanalus, nes turi išsaugoti santykį su adresantu (siuntėju – Krylovu) ir adresatu (bibliotekos klausytojais). Metalingvistinė funkcija nustato kodus – pasakėčiose personažai buvo vaizduojami iš biblinės, slavų, antikinės simbolikos, vartojamos įvairios metaforos, alegorijos – jas reikia iššifruoti, atkoduoti. Poetinė funkcija – santykis pačiu su savimi. Krylovas stengėsi, kad pasakėčios turėtų gerą estetinį vaizdą – naudojo rusų liaudies išmintį, folklorą, pasakėčios parašytos eiliuota kalba. Konotacinė funkcija – įtikina pritarti siuntėjui (Krylovui), ir reiškia pranešimo poveikį adresatui – visi, kas girdėjo ir suprato, pritarė Krylovui.

Pasakėčia „Vilkas Šunidėje“ („Волк на Псарне“) pasakoja apie 1812 m. puikiai pavykusį Kutuzovo planą. Metaforiškai pavadinęs Napoleoną „Vilku“, I. Krylovas paėmė pavyzdį iš senos slavų pasakos apie „Vilką“, kuris atėjo pasivaišinti pas žmones. „Vilkas“, tikėdamasis pakliūti į avidę, pakliuvo į šunidę. Sukilo visas šunų kiemas – rusų armijos kariai tuoj pat užsklėdė vartus vagiui. Po minutės „šunidė“ tapo pragaru: vienas lekia su ažuoliniu vėzdu, kitas su ginklu (pasakėčios autorius referentiškai pavaizdavo tikrąją rusų karių situaciją – jie buvo prastai ginkluoti, ne visiems užteko ginklų). Į kampą įvarytas vilkas uodegą pabruko, atrodė akimis jis visus sudraskys, tačiau pamatęs, kad jam galas, kad reikės atsiskaityti už aveles, puolė į derybas. Krylovas „avelėmis“ alegoriškai pavadino nekaltus žmones. Biblinė pragaro simbolika pasakėčioje reiškia, kad tuo metu vyko mūšis be taisyklių, kad sunku jį paprastais žodžiais nupasakoti. Šis žūtbutinis mūšis be taisyklių, pavirtęs „Pragaru“, parodo ydingą žiaurumą.

Pasakėčioje „Lydeka ir Katinas“ („Щука и Кор“) yra išjuokiamas admirolas P.Čičagovas, buvęs caro patikėtinis. Pasakėčia prasideda nuo pamokymo: „Bėda, kada pyragus kepa batsiuovys, / O batus taiso kepėjas“ (7, p. 500). Šitaip Krylovas parodo savo didžiausią išgyvenimą dėl savo tautos likimo, nes ji atsidūrė nepatikimose rankose – pas admirolą Čičagovą. Jis metaforiškai pavadintas „Lydeka“, kuri prašosi „Katino“ – Napoleono, kad kartu ją pasiimtų kompanijon medžioklei (visiems puikiai suprantama, kad „Lydeka“ gali būti tik gardus kąsnelis „Katinui Vaskai“). Istoriniai šaltiniai teigia, kad Čičagovas Anglijoje mokėsi jūreivystės meno, todėl yra netinkamas sausumai karvedys (33, p. 81). Šis nevykęs Čičagovo bandymas vadovauti leido Napoleono kariuomenės likusiai daliai pasitraukti iš Rusijos, persikelti per Berezinos upę. Ši pasakėčia moko nesiimti darbo ne pagal specialybę, nes gali viskas liūdnei baigtis. Šioje pasakėčioje I. Krylovas alegoriškai pelėmis pavadino Napoleono armijos likučius –

tai biblinė simbolika, nes priklauso nešvarių gyvūnų grupei ir reiškia piktąją dvasią. „Pelės“ nukando uodegą „Lydekai“ – patyrė nuostolių Rusijos armija. Pasakėčia byloja, kad ne pagal savo jėgas apsiėmė „Lydeka“ (Čičagovas darbas) – ji buvo vėl gražinta į tvenkinį – į karinį jūrų laivyną. Antras šioje pasakėčioje pamokymas: „Ir išskirtinė tau, Lydeka, ši pamoka: ateityje protingesnė būk, ir paskui peles nesekiok“ (7, p. 500). Ši pasakėčia parodo ydingą garbės troškimą, kada žmogus, nesugebantis, neturintis patirties ir žinių ar atitinkamo išsilavinimo, griebiasi sau netinkamo darbo. Šis Rusijos caro žingsnis buvo humaniškas, jis neleido iki galo sutriuškinti Napoleono armijos, todėl paskyrė išsilavinusį Čičagovą, kad šis leistų atsitraukti Napoleonui. Už šį poelgį Čičagovas buvo rusų liaudies pasmerktas ir iki gyvenimo pabaigos gyveno ne Rusijoje. Pasakėčioje atsispindi rusų liaudies žmonių nuomonė, kurią gynė rusų pasakėtininkas. Ydingas noras dominuoti nieko gero tautai neduoda.

2. Trys pasakėčios apie netinkamus mokytojus

I. Krylovo pasakėčios gimė iš meilės savo tautai ir skaudžios asmeninės patirties. Būtent jo asmeninė gyvenimiška patirtis leido objektyviai ir išmintingai pažvelgti į ano meto, t. y. 1813–1818 m. susiklosčiusią, situaciją po karo su Napoleonu Bonapartu (liko po karo Napoleono kariai) ir tai vaizdžiai perteikti trijose pasakėčiose tuo pačiu pavadinimu „Valstietis ir Gyvatė“ („Крестьянин и Змея“). Šias pasakėčias jungia ne tik ta pati tema, bet tie patys personažai. Kai kurie I. Krylovo biografai nutyli apie rusų pasakėtininko mokslo metų peripetijas, kada jį mokė prancūzų kilmės mokytojas prancūzų kalbos, bet yra dviprasmiškas paveikslėlis M. Gordino knygoje „Жизнь Ивана Крылова“ – ko, be prancūzų kalbos, buvo „mokomas“ paauglystėje I. Krylovas (25, p. 31). Ši skaudi gyvenimiška patirtis lėmė labai atsakingą požiūrį į vaikų auklėjimą, jų švietimą.

Pasakėčioje, parašytoje 1813 m., vyksta dialogas tarp „Valstiečio“ (taip metaforiškai Krylovas pavadino rusų liaudį) ir „Gyvatės“ (gyvatės alegorija paimta iš Biblijos, nes simbolizuoja gundytoją, piktąją dvasią – Adomą ir Ievą sugundė piktoji dvasia, pasivertusi į žaltį). Gyvatės alegorija pasakėčioje vaizduoja prancūzų kareivį (kareivius), likusius Rusijoje po karo su Napoleonu. Šioje pasakėčioje atskleidžiamas likusių po karo su Napoleonu prancūzų kareivių gudrumas, kurie vaizduojami kaip gundytojai – „Gyvatės“ alegorija, paimta iš biblinės simbolikos, vaizduoja gundytoją ir reiškia, kad Napoleono armijos kariai nori paragauti uždrausto vaisiaus. Pasakėčioje įvairiausiais būdais „Gyvatė“ bando įtikinti „Valstietį“ – rusų liaudies žmogų, kad ji nėra pavojinga, kad ji „ne tokia“, kad ji niekam neįgėlė ir kad leistų jam iš jos ištraukti geluonį, kad tik galėtų ramiai gyventi be skriaudos, save giria, kad yra „geriausia iš visų gyvačių“ („pagalvok, kaip aš mylėsiu tavo vaikus“). Tačiau „Valstietis“ (Rusijos liaudis)

pasakėčioje vaizduojamas išmintingas, nes mandagiai atsisako „Gyvatės“ paslaugų, jis sako: „Nors būtų tai ir teisybė, ką tu pasakoji apie save, bet aš tavo paslaugų atsisakau, nes paskui vieną gerą „Gyvatę“ čia išliauš ir šimtas piktų, blogų ir visus vaikus čia pražudys, todėl balandėle, net pati geriausia Gyvatė, man nė velnio netinka“ (7, p. 542), – ironiškai atsako „Valstietis“. Pasakėtininkas pasakėčioje pažymi, kad „toku pavyzdžiu gali pasekti daugelis (bandos jausmas), todėl nereikia blogo pavyzdžio rodyti nė vienam, kad kiti neužsikrėstų noru turėti mokytoją prancūzą. Pasakėčios moralas turi gilią mintį: „Tėvai, ar suprantama jums, apie ką aš kaip kalaviju kertu?“ (7, p. 542). Ši pasakėčia išpėja rusų liaudį, kad nesamdytų prancūzų karių, nes pasakėčios pabaigoje yra Krylovo žodžiai kerta kaip „kalavijas“ (yra posakis „nukirto kaip kalaviju“), vadinasi, negali būti jokios kalbos apie Napoleono karių pamokas rusų vaikams (Napoleono kariuomenę sudarė įvairių šalių kariai). Rusų pasakėtininkas ragino Rusijos žmones nebūti patikliais, nepasitikėti buvusiais priešais.

Prancūzų pamokos, vaikų auklėjimas, jų kalbų mokymas (tai darė likę po karo prancūzų kariai Rusijoje) nedavė ramybės garsiajam rusų pasakėtininkui (tuo metu buvo viskas madinga, kas prancūziška), ir jis po penkerių metų pertraukos parašė dar dvi pasakėčias ta pačia tema ir tuo pačiu pavadinimu: „Valstietis ir Gyvatė“. Antra pasakėčia yra atsakymas pirmos pasakėčios iškeltam klausimui: „Tėvai, ar suprantama jums, apie ką aš kaip kalaviju kertu?“ (7, p. 542). Pasakėčioje, № 1. sukurtoje 1818 m., rašoma, kad „išliaužusi pas „Valstietį“ „Gyvatę“ siūlo taikiai gyventi, tikina, kad nereikia jam jau jos saugotis, ji pasikeitė – matai, sako, buvusių odą nauja pakeičiau, bet „Valstiečio“ ji neįtikino. „Vyras pagriebė ją už sėdynės ir sako: nors tu ir naują odą turi, bet širdis tavo ta pati, ir išlupo iš kaimynės dvasią“ (7, p. 589). Lietuvių liaudies patarlė apie žmones su kauke sako: „Ta pati mergelė, tik kita suknelė“. Šios pasakėčios pamokymas toks: „Gali keisti kaukes kiek tik nori tu, po ja savęs tu neišgelbėsi, ir kas su Gyvate atsitiko, ir su tavim taip pat gali nutikti“ (7, p. 589). Pasakėčioje yra užuomina, kad ir tarp rusų gali būti vaikų tvirkintojų, ne vien prancūzų kariai buvo tokie. Pasakymas „Vyras pagriebė ją už sėdynės...“ reiškia, kad „Gyvatę“ pagavo nusikaltimo vietoje ir todėl ją nužudė. Šioje pasakėčioje atskleidžiama yda patiklumas, nes rusų nacionalinis bruožas yra geraširdiškumas, o šioje pasakėčioje geraširdiškumas yra ydingas.

Pasakėčios № 2, parašytos 1818 m., pradžia prasideda nuo moralo: „Jei nori būti gerbiamas, atsargiai susipažink su naujais draugais!“. Pasakėčios turinys atsiskleidžia po pamokymo: „Mužikas susidraugavo su protinga gyvate, vogčiom išibrovusia pas jį. Taip apsuko galvą Gyvatė jam ta, kad jis ja net prisiekinėt pradėjo. Nuo to laiko buvę draugai, giminės kojos pas jį nebekėlė. Pasigailėkit, skundžiasi Mužikas, nejaugi žmona nemokėjo pavaišinti? Ar mano duona su druska jums nusibodo?“ (7, p. 604). Šis teiginys parodo ypatingą rusų tautos nuoširdumą ir svetingumą. Nuoširdžiai jam atsako krikščionis Matvejus, kad pas jį su džiaugsmu ateitų (apie

tai nėra žodžio negali būti, kad supyko), nes tu niekaip neižidei, neišskaudinai, bet kas per džiaugsmas pasvarstyk, kol sėdi pas tave, tik ir stebėk, kad tavo draugas atropojęs neįgeltų.“ Ši pasakėčia atspindi tą laiko tarpą, kada susidraugavo „Mužikas“ (Rusijos liaudis) su „Gyvate“ (likusiais Napoleono kariais Rusijoje – praėjus penkeriems metams po karo). Pasikeitusi situacija parodo, kad rusų šeimos ir draugai atsisako bendrauti su tais, kurie turi prancūzų „mokytoją“. Krylovo pasakėčių personažai atspindi rusų liaudies charakterį, psichologiją ir jos požiūrį į svetimšalius – neseniai jie buvo priešai, su kuriais kovojo rusų liaudis, o dabar tapo mokytojais. Ko labiausiai rusų pasakėtininkas bijojo, tai ir nutiko – mokytojo darbą gavo buvę Napoleono armijos kariai. Meninės minties jėga Krylovas stengėsi užbėgti tam už akių, kad tai netaptų masiniu reiškiniu. Norėdamas savo tautą apsaugoti, aiškino „Gyvates“ charakterį ir jos daromą žalą. Šioje pasakėčioje taip pat atsispindi ydingas patiklumas ir „Gyvates“ suktumas, veidmainiškumas.

Šios trys pasakėčios tuo pačiu pavadinimu yra tarsi laiškai be atsako, jie tik fiksuoja besikeičiančias aplinkybes – gudrioji „Gyvate“ vis dėlto įsiprašė pas „Valstietį“ į namus.

Žodžio daugiaprasmiškumas Krylovo kūryboje yra užkoduotas alegorijose, simboliuose, metaforose. Garsų rusų pasakėtininką I. Krylovą galima apibūdinti Roberto A. Nisbeto žodžiais: „Didieji sociologai niekad nenustojo būti moralės filosofais. Ir niekada nenustojo būti menininkais“ (20, p. 50). Rusų pasakėtininkui visuomet rūpėjo liaudies švietimas, jo pasakėčiose skambantys pamokymai yra drąsūs, kategoriški ir teisingi – tai nacionalinis rusų tautos bruožas, kurio tikrai nėra prancūzų pasakėtininko La Fontaine'o ar Ezopo pasakėčiose, nes jose atsispindi jų tautų kultūros dvasia. Šiose trijose pasakėčiose „Valstietis ir Gyvatė“ I. Krylovas ragina savo liaudį, kad ji nebūtų patikli, naivi, nes ši yda gali pakenkti jų vaikams. Geraširdiškumas – nacionalinis rusų bruožas, tačiau jis pasidaro ydingas jeigu juo pasinaudoja piktavaliai žmonės.

I. Krylovo pasakėčių cikle apie karą yra soliarinių ir chtoninių veikėjų opozicija, pvz., priešams – Napoleono armijos kariams, Napoleonui visuomet buvo parenkamos chtoninių personažų alegorijos: Napoleonas – „Katinas Vaska“, jo kariai – „Pelės“ pasakėčioje „Lydeka ir Katinas“, „Gyvate“ – Napoleono armijos kariai. Išdavikai, likę Maskvos mieste, buvo pavadinti „Varnomis“. Pasakėčioje „Vilkstinė“ Kutuzovas buvo pavadintas „Arkliu“, nes antikinis Trojos arklys yra apgaulės simbolis. O pasakėčioje apie dekabristų sukilimą „dalgiais“ pavadino sukilėlius, nes tai giltinės atributas – mirties simbolis.

Savo tautos žmonėms apibūdinti I. Krylovas parinko soliarinių personažų alegorijas: Kutuzovas – „Arklys“ pasakėčioje „Vilkstinė“ (jis yra tarpininkas tarp chtoninių ir soliarinių jėgų, gali vaizduoti ir blogį ir gėrį), Kutuzovas vaizduojamas kaip labai kantrus, gudrus, ištvermingas karvedys, Maskvos miesto gyventojai – „bitutės“ pasakėčioje „Varna ir Višta“.

Įdomus faktas I. Krylovo pasakėčiose yra tai, jog jis parinkdamas soliarinius, chtoninius alegorinius personažus savo pasakėčioms juos parinko mišrius, nes vienoje pasakėčioje gali būti ir antikinis alegorinis personažas, ir biblinis, pvz., pasakėčioje „Vilkstinė“ – alegorinis „Arklys“ yra antikinis apgaulės simbolis, o „Puodai“ – biblinė paprasto, nekilmingo žmogaus alegorija, šioje pasakėčioje reiškianti rusų armijos karius. Pasakėčioje „Katinas ir Virėjas“ „Katinas Vaska“ yra iš slavų mitologijos atkeliavęs alegorinis personažas, o toje pačioje pasakėčioje yra iš senovės Romos atkeliavęs alegorinis personažas „Павар“ (jis yra keliantis baimę ir siaubą karo dievo Marso palydovas) (27, p. 420, 87–88) reiškę karo pradžią ir vaizdavo Rusijos carą Aleksandrą I. Tai rodo, kad Rusijos caras buvo labai persigandęs ir nepasiruošęs karui su Napoleonu. Taigi rusų pasakėtininko pasakėčiose yra mišrūs alegoriniai personažai, kurie padeda geriau atskleisti istorinių asmenybių ydas.

I. Krylovo pasakėčių ciklo apie 1812 m. karą veikėjų klasifikacija

Pasakėčios	Soliariniai veikėjai	Tarpininkai – veikėjai turintys soliarinių ir chtoninių savybių	Chtoniniai veikėjai	Ginčo laimėtojai
1. „Katinas ir Virėjas“	-	-	Katinas	Katinas
2. „Vilkstinė“		Arklys		Arklys
3. „Varna ir Višta“	Bitės	-	Varna	Bitės
4. „Vilkas šunidėje“	Šuo	Šuo	Vilkas	Šuo
5. „Lydeka ir Katinas“	-		Katinas, Pelės	Katinas
6. „Valstietis ir Gyvatė“ (1813)	-	-	Gyvatė, Valstietis	Valstietis
7. „Valstietis ir Gyvatė“ (1818)	-	-	Gyvatė, Valstietis	Valstietis
8. „Valstietis ir Gyvatė“ (1818)	-	-	Gyvatė, Valstietis	Gyvatė

Ji įrodo, kad I. Krylovas kurdamas pasakėčias apie 1812 m. vykusį karą su Napoleonu stengėsi Rusijos priešams parinkti chtoninių savybių turinčius personažus. Tačiau jo pasakėčiose

laimi netgi penki veikėjai, turintys chtonines savybes, o tai prieštarauja Ezopo kūrybos modeliui. Vadinasi, jis nesuprato Ezopo sukurtų alegorinių personažų reikšmės, arba tiesiog nesureikšmino soliarinio veikėjo reikšmės. Krylovas kūrė realistines pasakėčias. Visose pasakėčiose apie „Valstietį ir Gyvatę“ chtoninis yra valstietis – jis yra neapsišvietusios rusų liaudies metafora – nekilmingas, neraštingas, todėl ir susidraugauja su „Gyvate“. Šia tema I. Krylovas parašė dar dvi pasakėčias: – „Berniukas ir Gyvatė“ („Мальчик и Змея“) ir „Gyvatė“ („Змея“). Pasakėčioje „Berniukas ir „Gyvatė“ atskleidžiama, kad „Berniukas“ nieko neįtardamas pagriebęs ją apsiriko, „Gyvatė“ palaikė niekam nekenkiančiu unguriu, tačiau kuomet suprato: „Pasidarė baltas kaip, kaip jo baltiniai“ (7, p. 582). I. Krylovas pavaizdavo išsigandusio vaiko, paauglio būseną, kuris net perbalo supratęs „Gyvatės“ ketinimus. „Gyvatė“ pavaizduota gana įžūli, nes ji jo nebijo, bet drąsiai grasina, liepia saugotis, žinoti su kuo juokauja. Pasakėčioje „Gyvatė“ nupieštas dar labiau suįžūlėjęs „Gyvatės“ charakteris: ji prašo „Jupiterio“, kad šis jai suteiktų lakštingalos balsą (gr. *Dzeusas* – vyriausias iš Olimpo dievų), Rusijos caro alegorija. Labai vaizdingai pavaizduotas jos prašymas; ji teigia, kad įgytų meilę ir garbę turėdama lakštingalos balsą. Visiems yra žinoma, kad lakštingala gali pamėgdžioti daugelio paukščių balsus, todėl Rusų paskėtininkas dėl šio paukščio savybės mėgdžioti kitus paukščius ir parinko Napoleono armijos kariui tokį paukštį. Išpildė „Jupiteris“ jos prašymą (įsileido į vyriausybės organizacijas). Šnypštimo net pėdsakų nebeliko (tokia tyli pasidarė), įsirangiusi į medį (gavo aukštą postą) „Gyvatė“ užgiedojo kaip nuostabi lakštingala, susidraugavo su pulku paukščių, bet varnėnas ją demaskavo: kuomet aš pamačiau tavo įgėlimus, man širdis sudrebėjo, mums baisu būti kartu su tavim, tad savo dainas kuo toliau nuo mūsų giedok. Pasakėčioje pavaizduotas ydingas Rusijos caro neatsakingumas. I. Krylovas šiame pasakėčių cikle pavaizdavo visą palaiptiniam kylančią „Gyvatės“ (likusių Rusijoje Napoleono karių) karjerą.

3. Pasakėčia apie dekabristų sukilimą

Pasakėčia „Skustuvai“ – („Бритвы“) yra apie 1825 m. gruodžio 14 d. vykusį dekabristų sukilimą. Joje pasakėtininkas pasakoja susitikęs kelionėje vieną draugą, kuris po nakvynės pasidarė nei šioks, nei toks. Šioje pasakėčioje I. Krylovas metaforiškai pavadino dekabristų sukilėlius bukais „Skustuvais“, nes jie nemokėjo pasinaudoti masine jėga. Pati didžiausia yda yra dekabristų sukilėlių kvailumas, neprotingumas, nes po jų sukilimo buvo suimta daug intelektualų (rašytojų, poetų, kunigaikščių) ir ištremta į Sibirą. Krylovas šioje pasakėčioje pasižymi kaip psychologas, nes apibūdino dvasinę pusiausvyrą praradusio žmogaus būseną – jis net naktį per sapnus aimanuoja ir šoka iš lovos. Dekabristų pralaimėjimo priežastį išsakė pamokyme: „Ar ne daugelis, nors gėda jiems prisipažinti, / Protingų žmonių bijo, / Ir kenčia nuo savo artimų kvailių“ (7, p. 628). Ydingas nepasitikėjimas protingais žmonėmis, „bukų“ – kvailų žmonių nemokėjimas valdyti yra ydingas Krylovo pasakėčioje.

I. Krylovą ypač paveikė dekabristų sukilimas: „Po gruodžio 14-osios Krylovas pasijautė ypač svetimas pustuščiuose dvarininkų salonuose. Jis dar labiau užsidarė. Tik senas, patikimas jo draugas Nikolajus Gnedičius galėjo kartais prasiskverbti į slapčiausias pasakėtininko mintis“ (33, p. 223). Po paskutinės pasakėčios, kurią perskaitė Nikolajui I 1834 m. – „Žinomas ir turtingas žmogus“ („Вельможа“) (7, p. 652), Ivanas Krylovas nutilo. Ši veltėdžiams skirta kritika nepatiko Rusijos imperatoriui:

„Что ж делал ты?“ – Пил, ел и спал, Кą gi tu darei? – Gėriau, valgiau ir miegojau,
Да все подписывал что он ни подавал“. Dargi viską pasirašinėjau ką tik jis paduodavo“ (7, p. 652).

Apie I. Krylovo meistriškumą N. Stepanovas yra pasakęs: „Kiekviena jo pasakėčia užėmė daug darbo. Jis dirbo su ja, kaip juvelyras su brangakmeniu, su begaliniu rūpesčiu šlifudavo ir gludindavo jos kraštus“ (33, p. 233). Pasakėčios žanras yra labai „šykštus“ žodžių atžvilgiu, labai trumpame siužete pasakėtininkas turi labai daug pasakyti. I. Krylovas mokė ir mylėjo savo tautos žmones. Kiekviena jo pasakėčia spinduliuoja jo dvasios energiją, tai pavyksta tikrai ne kiekvienam poetui.

V. IŠVADOS

Tyrinėjant Ezopo pasakėčias: „Alyvmedis ir Nendré“, „Alyvmedis ir Figmedis“, „Puodai“, „Vilkas ir Ėriukas“, „Gaidys ir Perlai“, „Gaidys randa baltų brangių akmenėlių vieną“; Jeano de La Fontaine`o pasakėčios: „Ažuolas ir Nendré“, „Vilkas ir Ėriukas“ ir Ivano Krylovo pasakėčios: „Ažuolas ir Nendré“, „Vilkas ir Ėriukas“, „Du Puodai“, „Gaidys ir Perlai“; Krylovo pasakėčių ciklas apie Didįjį Tėvynės karą, vykusį 1812 m.: „Katinas ir Virėjas“ – Кот и Повар“ (1812), „Vilkstinė“ – „Обоз“ (1812), „Varna ir Višta“ – „Ворона и Курица“ (1812), „Vilkas šunidėje“ – „Волк на Псарне“ (1812), „Lydeka ir Katinas“ – „Щука и Кот“ (1812) ir trys pasakėčios tuo pačiu pavadinimu „Valstietis ir Gyvatė“ – „Крестьянин и Змея“ (1813-1818), „Berniukas ir Gyvatė“ – „Мальчик и Змея“ ir „Gyvatė“ – „Змея“ prieitos išvados:

1. Magistro darbe pasirinkta komparatyvistinis metodas padėjo atskleisti minėtų autorių pasakėčiose ydų pavidalus, parodyti Ezopo, La Fontaine`o ir I. Krylovo pasakėčių panašumus ir skirtumus, parodyti I. Krylovo pasakėčių išskirtinumą.

2. Tyrimo metu atskleidėme, jog Ezopo, Jeano de La Fontaine`o ir Ivano Krylovo pasakėčiose atsispindi jų kultūra, mentalitetas. Ezopo pasakėčiose ydų pavidalai yra paslėpti, jose tiesiogiai nekalbama apie pačią ydą, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“, puikybė yra suprantama iš pasakėčios konteksto. Antikos pasakėtininkas neiškelia į paviršių žmogaus ydų, jas reikia nuspėti. Ezopas, kurdamas pasakėčias, daugiau dėmesio skyrė personažų alegorijai.

3. Besigilinant į alegorinę prasmę Ezopo pasakėčiose, iškilo daug keblumų, nes daugelyje pasakėčių, kurios išverstos į lietuvių kalbą, yra pakitę personažai. Iškilo klausimas: kurios prasmė teisingesnė? Pvz., trys panašios pasakėčios: „Gaidys ir Perlas“, „Gaidys ir deimantas“ ar „Gaidys randa baltų brangių akmenėlių vieną“. Tyrimas atskleidė, kad tik įsigilinus į alegorinę reikšmę tampa aišku, kad pasakėčia „Gaidys ir Perlas“ yra apie žmogaus meilę, bet ne apie „Gaidžio“ pietus, nes alegorinis „Perlas“ yra Afroditės simbolis, simbolizuojantis meilę, jaunystę, grožį. Tuomet reiškia, kad teisingiausia, nepakitusi Ezopo pasakėčia yra „Gaidys ir Perlas“.

4. Mes, ieškodami teisingiausio Ezopo pasakėčių vertimo, jų fragmentus aptikome Biblijoje, Siracido Knygoje (ST), pvz., pasakėčias „Alyvmedis ir Nendré“, „Puodai“, „Liūtas ir Delfinas“, „Šuo ir Hiena“, „Liūtas ir Asilas“. Biblijoje alegoriniai personažai nepakitę.

Ezopo kilmę galima įrodyti viena maža fraze „Frygietis vergas“ – Frygija priklausė tuo metu Mažajai Azijai, o tuo metu joje gyvenę vergai buvo žydai. Ezopas žydų kilmės, pasakėčios dar labiau tai patvirtina, nes jo pasakėčiose yra griežta soliarinių ir chtoninių veikėjų opozicija: chtoninis veikėjas negali laimėti prieš soliarinį pasakėčios veikėją, o jeigu laimi – vadinasi, įsivėlė vertėjų ar perpasakotojų klaida, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“. Mes radome ir

kitą panašią pasakėčią „Alyvmedis ir Figmedis“ – ji yra tikslesnė, nes joje abu personažai yra soliariniai – atitinka kūrinio logiką. Ezopas visokiais būdais bandė įrodyti, kad prigimties nepakeisi. Jo pasakėčiose ir soliariniai personažai gali pralaimėti, jeigu jie yra garbingoje, sau lygioje pozicijoje su kitu personažu – soliarinis su soliariniu. Laimėdamas soliarinis personažas garantuoja teisingumą, nes tam jis turi prigimtine teisę, ją turėdavo karaliai ar pranašai iki Kristaus – Šventoji Dvasia buvo tik ant atskirų pateptųjų žmonių (ST). Po Kristaus mirties (NT), buvo pradėtos švęsti Sekminės – Šventosios Dvasios nužengimo į žemę šventė, nuo to laiko Šventoji Dvasia apsigyvena kiekviename tikinčiajame – ne tik tai karaliai ar pranašai turi tą Dievo dovaną kaip buvo iki Kristaus. Šis pakitęs religinis supratimas labai atsispindi La Fontaine`o ir I. Krylovo kūryboje.

5. Išanalizavę Ezopo pasakėčias, kurias sueiliavo prancūzų poetas La Fontaine`as, o iš prancūzų kalbos išvertė I. Krylovas („Alyvmedis ir Nendré“, „Vilkas ir Ėriukas“), panaudoję komparatyvistinę analizę įrodėme, kad ydų pavidalai yra išlikę tokie patys, tik jų pateikimo forma skiriasi. La Fontaine`as kūrė ankstyvojo klasicizmo laikotarpiu, o I. Krylovas vėlyvojo klasicizmo laikotarpiu – tai atsispindi jų pasakėčiose. La Fontaine`o pasakėčiose ydos pateikiamos rafinuotai mandagiai, jis, naudodamas Ezopo siužetus, sukūrė gamtos didybę išaukštinančias pasakėčias, vaizduojamos ydos ne tokios grubios, jos žaismingai pateikiamos.

6. I. Krylovas šį bruožą – išryškinti ydas, jas iškelti į paviršių, perėmė iš La Fontaine`o. Versdamas prancūzų pasakėtininko pasakėčias Krylovas plačiau apibūdino personažus, padidino socialinės nelygybės santykį tarp galingų ir paprastų žmonių. Visuose savo kūrinuose įtampai pasakėčioje sukelti, konfliktui išryškinti naudojo gyvą tarmišką kalbą, folkloro elementus. Todėl jo pasakėčios yra tarsi mažos dramos ar komedijos.

I. Krylovo pirmuoju „mokytoju“ buvo La Fontaine`as, būtent iš jo jis išmoko vaizdžiai apibūdinti alegorinius personažus, kurti griežtai laikantis klasicizmo reikalavimų. Ezopas buvo „antrasis“ mokytojas, norėdamas teisingai suprasti Ezopo pasakėčiose sukurtų alegorinių personažų paslėptą prasmę, senatvėje išmoko graikų kalbą.

7. Krylovo pasakėčios labai skiriasi nuo Ezopo ir La Fontaine`o tuo, kad jis sukūrė daug savo pasakėčių nenaudodamas Ezopo siužetų. Jo pasakėčios – komunikaciniai pranešimai, ydų pavidalai yra istorinių asmenybių. Pasakėčių cikle apie 1812 m. vykusį karą su Napoleonu, panaudodamas antikinę, biblinę ir slavų simboliką, Krylovas sukūrė Prancūzijos imperatoriaus Napoleono Bonaparto bei Rusijos caro Aleksandro I, generolo Čičagovo ydų pavidalus.

Trys pasakėčios tuo pačiu pavadinimu „Valstietis ir Gyvatė“ (apie Rusijoje likusius Napoleono armijos karius, kurie prašėsi į rusų šeimas auklėti, mokyti vaikų) atskleidė nuo seno žinomą rusų liaudies geraširdiškumą, tačiau šis geraširdiškumas pasakėčiose virto yda. Madų vaikymasis ydingas – po karo su prancūzais visa, kas prancūziška, Rusijoje tapo labai madinga.

Krylovas savo pasakėčiomis bandė atkalbėti Rusijos žmones, nesamdyti buvusių priešų (Napoleono armijos karių) mokyti vaikų, nes alegorinė „Gyvatė“ reiškia gundytoją (bijojo, kad netvirkintų vaikų). Jis labai sielojosi, sukūrė dar kelias pasakėčias ta tema „Berniukas ir Gyvatė“, „Gyvatė“. Pasakėčioje „Berniukas ir Gyvatė“ atskleidžiamas „Gyvatės“ išūlus charakteris, nes ši grasina „Berniukui“, liepia saugotis ir žinoti su kuo juokauja (pasakėčioje pavaizduota „Gyvatė“ ne tik kaip gundytoja, bet kaip ir išūli akiplėša). Pasakėčioje „Gyvatė“ nupieštas dar labiau sužūlėjęs „Gyvatės“ charakteris: ji prašo „Jupiterio“ – lakštingalos balso, kad galėtų „aukštai medyje giedoti“ (aukštesnio posto) – suteikė jai tai „Jupiteris“, bet liepė kuo toliau nuo jo „giedoti“.

Krylovo pasakėčioje apie dekabristų sukilimą „Skustuvai“ atspindi kvailumas, nemokšiškumas. Joje rusų pasakėtininkas pasižymi kaip psichologas, pavaizdavęs praradusį dvasinę pusiausvyrą dekabristą. Ši problema buvo labai aktuali, nes buvo nužudyta ir išstremta į Sibirą daug intelektualių žmonių.

8. Šiame magistro darbe buvo nagrinėjamos trijų skirtingų pasakėtininkų pasakėčios, išskirtinio dėmesio nusipelnė Ezopo, I. Krylovo kūryba, nes šio darbo rezultatus galima tikslinti, manome, kad nusimato šio darbo tesinys.

VI. ŽMOGAUS YDŲ PAVIDALAI EZOPO, JEANO DE LA FONTAINE`O, IVANO KRYLOVO PASAKĖČIOSE

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: *Ezopas, Jeanas de La Fontaine`as, Ivanas Krylovas, pasakėčia, Biblija, alegorija, soliarinis personažas, chtoninis personažas, ydų pavidalai.*

Pasakėčių nuo paprastos pasakos skiria alegorija, nes ji sukuria antrą, slaptą pasakojimą. Prieš Kristų gyvenusio Ezopo (apie 560 m. pr. Kr.) ir po Kristaus gyvensių Jeano de La Fontaine`o (1621–1695) bei Ivano Krylovo (1769–1844) pasakėčios yra ne „pasakos vaikams“, o suaugusiųjų komunikaciniai žaidimai. Žmonių ydas savo pasakėčiose atskleidė ir išryškino La Fontaine`as, o jo pavyzdžiu pasekė I. Krylovas, sukurdamas savarankiškus pasakėčių siužetus (nesinaudodamas Ezopo ir La Fontaine`o pasakėčiomis) apie 1812 m. vykusį karą. Jose yra užfiksuotos Prancūzijos imperatoriaus Napoleono, Rusijos caro Aleksandro I, admirolo Čičagovo ydos. Šie maži komunikaciniai istoriniai faktiniai pranešimai liudija tikrus faktus.

Šio darbo objektas – trijų skirtingu laikotarpiu kūrusių autorių: Ezopo, La Fontaine`o ir I. Krylovo pasakėčių komparatyvistinė analizė. Minėtų pasakėtininkų kūryba išryškėja tik visiškai įsigilinus į alegorines reikšmes. Kiekvieno kūriniai išskirtinai skirtingi, nes juose atsispindi jų tautos kultūra, religija – jų tautos dvasia.

Šio darbo tiriamoji problema – Ezopo pasakėčios, nes jų dauguma yra pakitę, pakitęs alegorinis personažas pasakėčioje iškreipia jos prasmę. La Fontaine`as pakeitė Ezopo pasakėčiose sukurtus personažus, pvz., pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendré“ jis „Alyvmedį“ pakeitė „Ažuolu“. Jo pavyzdžiu pasekė ir I. Krylovas, mat pirmąsias pasakėčias jis vertė iš prancūzų kalbos (La Fontaine`o pasakėčias).

Ieškodami tiksliausio Ezopo pasakėčių vertimo, jas aptikome Biblijoje, Siracido Knygoje. Tai leidžia geriau suprasti Ezopą kaip asmenybę, jo religiją, pažiūras bei nusistatymus. Pvz., Biblijoje, Pradžios Knygoje, Dievas Mozei nurodė, katras gyvūnas yra švarus, o katras ne (kuris yra soliarinis, o katras chtoninis). Tai atsispindi Ezopo pasakėčiose, galima teigti, jog tai yra jo pasakėčių kertinis akmuo, ant kurio pastatyta visa pasakėčios prasmė. Ezopas savo pasakėčiose, pasitelkęs sukurtus soliarinius ir chtoninius veikėjus, visai bandė įrodyti, kad žmogaus prigimties nepakeisi. Jo pasakėčios vertė žmones kalbėti, diskutuoti apie žmonių ydas – Ezopo pasakėčios veikė kaip šalta medija, sukeldama audringas diskusijas.

Alegorija Ezopo pasakėčiose sukuria antrą pasaulį, kuris atsiskleidžia tik pritaikius mitą alegoriniam personažui. Antras pasakojimas, sukurtas alegorinio personažo, parodo žmogaus ydas, kurios tiesiogiai nėra minimos Ezopo pasakėčiose.

La Fontaine`as, perkurdamas Ezopo pasakėčias, jas padarė suprantamesnes karaliaus Liudviko XIV sūnui, Didžiajam Dofinui, nes reikia turėti daug atitinkamų žinių, norint suprasti alegorinio personažo sukurtą vaidmenį pasakėčioje. Jis žmonių ydas iškėlė į paviršių, jas išryškino, kad visi jomis bjaurėtųsi, smerktų netikėlius, verstų juos patylėti. La Fontaine`o pasakėčios veikė kaip karšta medija, verčianti netikėlius patylėti (klausojus, skaitytojus), o ne diskutuoti – katras yra teisybės, o katras ne. Visiems savaime aišku, kad, pvz., pasakėčioje „Ažuolas ir Nendrė“ „Ažuolas“ yra negailestingas, išpuikėlis teisėjas – jis tikrai nenusipelnė nei pagarbos, nei užuojautos, todėl gavo atpildą. La Fontaine`as pasakėčioje „Alyvmedis ir Nendrė“, pakeisdamas „Alyvmedį“ „Ažuolu“, padidino vaizdinį poetinį efektą, padarė binarinę opoziciją: storas, didelis „Ažuolas“ ir liekna, gležna „Nendrė“ – vienas kitam visiškos priešingybės.

La Fontaine`as kūrė pasakėčias klasicizmo pradžioje ir griežtai laikėsi klasicizmo epochos literatūrai keliamų reikalavimų: gamtos didybės išaukštinimas, harmonija, antikiniai elementai ir t. t., o I. Krylovas kūrė klasicizmo pabaigoje, jis perėmė (išmoko) iš La Fontaine`o sukurti pasakėčioje pasakojimo grožį: įpinti tautosaką, folkloro elementus, padaryti pasakėčią kaip mažą dramą ar komediją. Jo pasakėčiose žmonių ydos yra apnuogintos, iškeltos į paviršių taip, kaip ir La Fontaine`o pasakėčiose.

Ezopo pasakėčiose žmonių ydos dominuoja kaip šalta medija, skatinanti žmones diskutuoti, kalbėti apie visokias ydas, blogybes, o La Fontaine`o bei I. Krylovo pasakėčiose žmonių ydos apnuogintos, jose tiesiogiai yra išjuokiami visokie aukščiausiojo socialinio sluoksnio atstovai, ji yra kaip karšta medija, verčianti netikėlius patylėti, susigėsti. Žinoma, yra I. Krylovo pasakėčių, kuriose dominuoja šalta medija, verčianti žmones diskutuoti.

Įdomus faktas yra tai, kad visi trys pasakėtininkai buvo savotiški maištininkai, teisybės ieškotojai. Pasak legendos, Ezopas buvo nekaltai apkaltintas vagyste todėl, kad nedavė delfiečiams siųstų dovanų nuo Persijos karaliaus ir todėl buvo užmėtytas akmenimis. O La Fontaine`as taip karštai savo odėmis gynė N. Fukė (tuometinį Prancūzijos finansų ministrą), kad jam teko bėgti iš Paryžiaus į Limožą. I. Krylovas buvo užsitraukęs Rusijos caro žmonos nemalonę, todėl bėgo į Rygą.

Nagrinėti pasakėtininkai išspinduliavo milžinišką savo kultūros energiją mokydami žmoniją išminties, todėl jų vardų visas pasaulis neužmiršta iki šių dienų.

VII. SHAPES OF HUMAN VICES IN FABLES BY AESOP, JEAN DE LA FONTAINE, IVAN KRYLOV

SUMMARY

Key words: Aesop, Jean de La Fontaine, Ivan Krylov, fable, Bible, allegory, solar character, chtonic character, shapes of vices.

A fable is different from a plain fairy-tale by allegory because it creates the underlying, secret narration.

Fables by Aesop (ca. 560 BC), La Fontaine (AD 1621–1695) and Ivan Krylov (AD 1769–1844) are not “fairy-tales for children” placed in the library on the shelf “children’s literature”, but rather communicational games of adults. Human vices have been disclosed and highlighted in fables by La Fontaine, his example was followed by I. Krylov creating independent plots of fables (not using plots of Aesop’s and La Fontaine’s fables) about the war of 1812, they record the vices of French Emperor Napoleon, Russian Tsar Alexander I, Admiral Chichagov. These small communicational historical factual messages evidence certain real facts.

The object of the Thesis focuses on the comparative analysis of fables by three fable writers living in different periods (Aesop, La Fontaine and I. Krylov). Creative works of the aforementioned fable writers are only revealed after in-depth analysis of allegorical meanings. Fables of each of the authors are characteristically different because they reflect the culture of their nation, religion, i.e. the spirit of the nation.

The research problem of the Master’s Thesis is the fables by Aesop because majority of them have been altered; a changed allegorical character in a fable distorts its essence. La Fontaine has changed characters created in Aesop’s fables, e.g. in a fable “Olive and Reed” he has altered the Olive with an Oak. His example was followed by I. Krylov, too, as he has translated his first fables from the French language (fables by La Fontain).

Searching for the most exact translation of Aesop’s fables, we found them in the Bible, the Book of Siracides. This discovery allows understanding Aesop as a personality, knowing his religious views, attitudes. For instance, in the Bible, the Book of Genesis, Moses indicated which animal was clean and which not (which one was solar, and which chtonic). It is reflected in Aesop’s fables; we can state that this is a corner stone of Aesop’s fables which holds the essence of the entire fable. Through his solar and chtonic characters in fables Aesop attempted to prove that it

was impossible to alter human nature: once born a worm will not fly like a bird. His fables urged people talk, discuss on human vices, i.e. Aesop's fable acted like a cold medium raising discussions (reflected the features of the period).

Allegory in Aesop's fables creates an altered world which is revealed through application of a myth to an allegorical character. The underlying story by an allegorical character points out human vices which are not directly mentioned in Aesop's fables.

La Fontaine, re-creating Aesop's fables, made them more understandable to a little-educated audience because appropriate knowledge is needed to understand the role of an allegorical character in a fable. He put human vices at the surface, highlighted them in order everyone would be disgusted, would condemn the ill-behaving, force them to remain silent. Fables by La Fontaine acted as a hot medium forcing the ill-behaving (listeners, readers) to seal their mouths and not discuss who is right and who is obviously wrong, e.g. in a fable Oak is a relentless and arrogant judge, he has not deserved neither respect nor honour or sympathy, therefore he received reckoning.

La Fontaine was creating his fables in the beginning of Classicism and strictly followed the requirements posed to the fiction of the epoch: glorification of nature's sublime, harmony, random elements etc.; whereas I. Krylov was writing in the end of the Classicism period, he accepted (learnt) from La Fontaine the ability to create beauty of narration inside a fable: to include folklore elements, make a fable become a little drama or comedy. In his fables, human vices are pointed out, emphasised like in La Fontaine's fables.

The essential difference between fable writers lies in the following: in Aesop's fables human vices dominate, act as a cold medium urging people discuss, talk about various vices, evils because they are not directly laughed at like in fables by La Fontaine or I. Krylov where human vices are uncovered, representatives of the highest stratum of the society are laughed at, these act like a hot medium forcing the ill-behaving keep silent, become shy.

An interesting fact states that all three fable writers were a kind of rebels, seekers for the truth. Aesop was accused without a reason for a theft because he gave no presents to representatives of Delphi sent by the King of Persia and was thrown over with stones. Whereas La Fontaine was so eagerly defending Nicole Fuke (French Minister of Finances at that time) with his odes that he was forced to escape from Paris to Limoges. I. Krylov also received some disgrace from Russian Tsar's wife, therefore he escaped to Riga. I. Krylov, like La Fontaine, started writing fables at the approximate age of thirty.

The fable writers under investigation have radiated an enormous amount of energy of their culture while teaching the humankind wisdom; therefore, their names are not to be forgotten until the present day.

VIII. LITERATŪRA

1. *Antikiniai romanai ir pasakėčios*, Vilnius: Vaga, 1987.
2. *Biblija arba Šventasis Raštas*. Ekumeninis leidimas, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2000.
3. *Ezopo pasakos*, pagal J. Jacobso ir V. S. Joneso redakcijas surinko ir į lietuvių kalbą išvertė Karolis Vairas, Vilnius: Algita, 1991.
4. *Ezopo pasakėčios*, vertė L. Valkūnas, Vilnius: Vaga, 1965.
5. Ivanas Krylovas, *Pasakėčios*, Vilnius: Vyturys, 1988.
6. *Jono Šulco Ezopo pasakėčios*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008.
7. Крылов И. А. *Сочинения*, том второй: комедии, басни, Москва: Художественная литература, 1984.
8. La Fontaine'o pasakėčios, išverstos pažodžiui iš prancūzų k. į rusų kalbą, [žiūrėta 2013-02-26]. Prieiga per internetą: <www.russianplanet.ru/.../lafontaine..>.
9. Ambrasas-Sasnavas K., *Vertimo tyrinėjimai*, Vilnius: Mokslas, 1984.
10. *Antikinė literatūra*, Vilnius: Mintis, 1973.
11. Bergez, Daniel, *Literatūros analizės kritinių metodų pagrindai*, Vilnius: Baltos lankos, 1998.
12. Dilytė, Dalia, *Antikinė literatūra*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
13. *XX amžiaus literatūros teorijos chrestomatija aukštųjų mokyklų studentams*, II dalis, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.
14. *XX a. literatūros teorijos*, Vilnius: VPU leidykla, 2006.
15. Fiske, John, *Įvadas į komunikacijos studijas*, Vilnius: Baltos lankos, 1998.
16. Greimas, Algirdas Julius, Teresa Mary Keane, *Mitologija šiandien*, Antologija, Vilnius: Baltos lankos, 1996.
17. Hafneris, Germanas, *Žymūs antikos žmonės*, Vilnius: Vyturys, 1987.
18. Kerbelytė, Bronislava, *Lietuvių tautosakos kūrinių prasmės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011.
19. Lotman, Jurij, *Kultūros semiotika*, Vilnius: Baltos lankos, 2004.
20. Nisbet, Robert A., *Sociologijos tradicija*, Vilnius: Pradai 2000.
21. Plauškaitė, Loreta, *Krylovo pasakėčių semantika*, Bakalauro darbas, Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2011.
22. *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Alma littera, 2013.
23. Vaičiulionytė-Kašelionienė, Nijolė, *Komparatyvistikos pagrindai*, Vilnius: VPU leidykla, 2006.

24. Гаспарова М. Л., Подгаецкой И. Ю., *Классическая басня*, Москва: Московский Рабочий, 1981.
25. Гордин М. А., *Жизнь Ивана Крылова*, Москва: Книга, 1985.
26. *История Русской литературы XIX века*, Москва: Просвещение, 1989.
27. Кондрашов А. П., *Боги и герои древней Греции и Рима – Кто есть кто*, Москва: Рипол классик, 2002.
28. Плавский И., *История зарубежной литературы XVII века*. Под редакцией З. И. Плавскиной. [žiūrēta 2013-02-13]. Prieiga per internetą: <17v-euro-lit.niv.ru/.../predislovie.ht...>.
29. Протопопова, И., *Философская аллегория, поэтическая метафора, мантика: сходства и различия*. [žiūrēta 2014-05-01]. Prieiga per internetą: <kogni.narod.ru/mant.htm>.
30. Ревякин А. И., *История Русской литературы XIX века*, Москва: Просвещение, 1985.
31. Сент-Бёв, Ш., *Литературные портреты: критические очерки*, Москва: Художественная литература, 1970.
32. Степанов Н. Л., *Басни Крылова*, Москва: Художественная литература, 1969.
33. Степанов Н. Л., *Крылов*, Москва: Молодая гвардия, 1969.
34. Степанов Н. Л., *Мастерство Крылова баснописца*, Москва: Советский писатель, 1956.

IX. ANOTACIJA

Loreta Plauškaitė, *Žmogaus ydų pavidalai Ezopo, Jeano de La Fontaine`o, I. Krylovo pasakėčiose*. Magistro darbas, vadovas prof. dr. Vytautas Bikulčius, Šiaulių universitetas, Literatūros istorijos ir teorijos katedra, 2014, 44 p.

PUBLIKACIJA MAGISTRO DARBO TEMA

SMD tezės

Plauškaitė L., „Žmogaus ydų pavidalai Ezopo, J. de La Fontaine`o, I. Krylovo pasakėčiose“, *Studentų darbai – 2013: XVII bakalaurantų ir magistrantų mokslo darbų konferencija*, skirta 100-osioms Vaclovo Germano ir 110-osioms Jono Adomaičio gimimo metinėms, Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2013, p. 108–109.

X. ANNOTATION

Loreta Plauškaitė, *Shapes of Human Vices in Fables by Aesop, Jean De La Fontaine, Ivan Krylov*. Master's Thesis, academic adviser Prof. Dr. Vytautas Bikulčius, Šiauliai University, Department of History and Theory of Literature, 2014, 44p.

PUBLICATION ON THE THEME OF THE MASTER THESIS:

Thesis of student`s research work

Plauškaitė L., „Žmogaus ydų pavidalai Ezopo, Jean de La Fontaine`o, I. Krylovo pasakėčiose“, *Studentų darbai – 2013: XVII bakalaurantų ir magistrantų mokslo darbų konferencija*, skirta 100-osioms Vaclovo Germano ir 110-osioms Jono Adomaičio gimimo metinėms, Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2013, p. 108–109.